

Univerzita Hradec Králové

Pedagogická fakulta

Ústav primární, preprimární a speciální pedagogiky

Přednosti a nedostatky domácího vzdělávání z pohledu rodičů

Diplomová práce

Autor:	Veronika Šrámková
Studijní program:	Učitelství pro základní školy – M7503
Studijní obor:	Učitelství pro 1. stupeň základní školy
Vedoucí práce:	PhDr. Yveta Pohnětalová, Ph.D.
Oponent práce:	PhDr. Vladimír Václavík, Ph.D.

Hradec Králové

2021

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci vypracovala samostatně a uvedla jsem všechny použité prameny a literaturu.

V Hradci Králové dne:

Podpis:

Poděkování

Děkuji PhDr. Yvetě Pohnětalové, Ph.D. za odborné vedení mé práce, věcné připomínky, vstřícnost při konzultacích a dobré rady.

Zadání diplomové práce

Autor:	Veronika Šrámková
Studium:	P16P0446
Studijní program:	M7503 Učitelství pro základní školy
Studijní obor:	Učitelství pro 1. stupeň základní školy
Název diplomové práce:	Přednosti a nedostatky domácího vzdělávání z pohledu rodičů
Název diplomové práce AJ:	Preferences and deficiencies of homeschooling from the perspective of parents

Cíl, metody, literatura, předpoklady:

Cílem diplomové práce je zjistit, jaké jsou přednosti a nedostatky domácího vzdělávání z pohledu rodičů.

Teoretická část vymezuje základní pojmy, které se týkají domácího vzdělávání. Dále se zaměřuje na historii domácího vzdělávání u nás i v zahraničí. Taktéž je zde rozebrán pojem socializace a současné postavení domácího vzdělávání v České republice. Svě místo zde mají i podmínky, které opravňují rodiče, kteří se rozhodnou pro domácí vzdělávání. V neposlední části jsou zde rozebrány i postupy a metody, které rodiče během výuky v domácím prostředí využívají.

Empirická část je tvořena ze dvou částí. V první části jsou použity hloubkové polostrukturované rozhovory s rodiči žáků v domácím vzdělávání, obsahem druhé části je realizace dotazníkového šetření.

Klíčová slova: Domácí vzdělávání, individuální vzdělávání, rodina, socializace, dějiny, legislativa.

FLÉGL, Václav (1990). *Člověk a lidská práva: Sbírká úmluv a deklarácí. Praha: Spectrum. ISBN 80-7107-000-9.*

FONTANA, David (1997). *Psychologie ve školní praxi. Praha: Portál. ISBN 80-7178-063-4.*

HOLT, John (1995). *Jak se děti učí. Praha: Agentura Strom. ISBN 80-901662-7-X.*

HOLT, John (1994). *Proč děti neprospívají. Praha: Agentura Strom. ISBN: 80-901662-4-5.*

PRŮCHA, Jan, Eliška WALTEROVÁ a Jiří MAREŠ (1995). *Pedagogický slovník. Praha: portál. ISBN 80-7176-020-4.*

WÁGNEROVÁ, Marie (2012). *Vývojová psychologie: dětství a dospívání. 2. Praha: Karolinum. ISBN 978-80-246-2153-1.*

Garantující pracoviště: Ústav primární, preprimární a speciální pedagogiky,
Pedagogická fakulta

Vedoucí práce: PhDr. Yveta Pohnětalová, Ph.D.

Oponent: PhDr. Vladimír Václavík, Ph.D.

Datum zadání závěrečné práce: 31.5.2017

ANOTACE

Šrámková, Veronika. *Přednosti a nedostatky domácího vzdělávání z pohledu rodičů.* Hradec Králové: Pedagogická fakulta Univerzity Hradec Králové, 2021. 86 s. Diplomová práce.

Cílem diplomové práce je zjistit, jaké jsou přednosti a nedostatky domácího vzdělávání z pohledu rodičů.

Teoretická část vymezuje základní pojmy, které se týkají domácího vzdělávání. Dále se zaměřuje na historii domácího vzdělávání u nás i v zahraničí. Taktéž je zde rozebrán pojem socializace a současné postavení domácího vzdělávání v České republice. Své místo zde mají i podmínky, které opravňují rodiče, kteří se rozhodnou pro domácí vzdělávání. V neposlední části jsou zde rozebrány i postupy a metody, které rodiče během výuky v domácím prostředí využívají.

Empirická část je tvořena ze dvou částí. V první části jsou použity hloubkové polostrukturované rozhovory s rodiči žáků v domácím vzdělávání, obsahem druhé části je realizace dotazníkového šetření.

Klíčová slova: Domácí vzdělávání, individuální vzdělávání, rodina, socializace, dějiny, legislativa.

ANNOTATION

Šrámková, Veronika. *Preferences and deficiencies of homeschooling from the perspective of parents*. Hradec Králové: Pedagogical Faculty, University of Hradec Králové, 2021. 86 pp. Diploma Thesis.

The target of the Diploma Thesis is to find out the advantages and disadvantages of homeschooling from the point of view of parents.

The theoretical part of the Thesis defines the basic terms which homeschooling deals with. It is also focused on history of homeschooling in the Czech Republic and abroad. The terms of socialisation as well as the present status of homeschooling in the Czech Republic are explained. The Thesis presents the conditions which authorize parents to provide homeschooling. Finally, the Thesis analyses procedures and methods which are used by parents during homeschooling.

The practical part consists of two sections. In the first one the deep semi-structured interviews with parents of homeschooled children are utilized, the second section deals with the survey.

Key words: Homeschooling, personalized education, family, socialisation, history, legislation.

Obsah

ÚVOD.....	1
1. Vymezení pojmů	3
1.1. Domácí vzdělávání	3
1.2. Rodina	4
1.2.1. Rodiče jako pedagogové	5
1.3. Socializace	6
2. Mladší školní věk	7
2.1. Obecná charakteristika ml. školního věku	7
2.2. Školní zralost a připravenost	7
3. Legislativa domácího vzdělávání žáků 1. stupně základní školy	8
3.1. Charakteristické znaky domácího vzdělávání.....	10
3.1.1. Výhody DV	10
3.1.2. Přínos domácího vzdělávání	11
3.1.3. Nevýhody DV.....	13
3.1.4. Unschooling	14
4. Svoboda učení	16
4.1. Institucionální vzdělávání z pohledu Petera Graye	16
5. Historie domácího vzdělávání	18
5.1. Domácí vyučování v minulosti	18
5.2. Historie domácího vzdělávání v České republice	18
5.3. Historie a současnost domácího vzdělávání ve střední Evropě.....	19
5.3.1. Domácí vzdělávání v Polsku.....	19
5.3.2. Domácí vzdělávání v Maďarsku.....	20
5.3.3. Domácí vzdělávání v Německu	21
5.3.4. Domácí vzdělávání v Rakousku.....	21
5.3.5. Domácí vzdělávání ve Švýcarsku.....	22
5.3.6. Domácí vzdělávání ve Slovinsku.....	22
6. Metody domácího vzdělávání	24
6.1. Hry a metody aktivního učení.....	24
6.1.1. Rozhodovací hry	24
6.1.2. Zvládací hra - „lezení na horu“	25
6.1.3. Pantomima.....	25
6.1.4. Kostky	26
6.1.5. Tenis	26

6.1.6.	Brýle	26
6.1.7.	Didaktická hra.....	26
6.1.8.	Brainstorming	27
6.1.9.	Studijní deník	27
6.1.10.	Psaní formou „tady a teď“	28
7.	Shrnutí teoretické části	29
8.	Metodologie výzkumného šetření.....	30
9.	Popis použitých metod	31
9.1.	Metoda moderovaného rozhovoru.....	31
9.1.1.	Polostrukturované interview	31
9.1.2.	Průběh a vyhodnocení rozhovoru	32
10.	Provedené rozhovory	33
10.1.	Rodina č. 1	33
10.2.	Rodina č. 2	34
10.3.	Rodina č. 3	35
10.4.	Rodina č. 4	36
10.5.	Shrnutí polostrukturovaných rozhovorů	37
11.	Dotazník.....	40
11.1.	Průběh a vyhodnocení dotazníku.....	40
11.2.	Výsledky dotazníkového šetření	42
11.3.	Shrnutí dotazníkového šetření.....	52
12.	Shrnutí výzkumného šetření	54
13.	Diskuse	56
	ZÁVĚR	58
	Seznam použité literatury	60
	Seznam použitých elektronických zdrojů.....	63
	Seznam použitých příloh	64
	Příloha č.1 – otázky k rozhovoru	64
	Příloha č. 2. – rozhovor s rodinou č. 1	65
	Příloha č. 3 – rozhovor s rodinou č.2.....	68
	Příloha č. 4 – rozhovor s rodinou č. 3.....	70
	Příloha č. 5 – rozhovor s rodinou č. 4.....	72
	Příloha č. 6 – dotazník	75

ÚVOD

Před nějakou dobou jsem toho příliš o domácím vzdělávání nevěděla. Velkou motivací pro mě bylo zejména podílení se na specifickém výzkumu z roku 2019, který byl pod záštitou Pedagogické fakulty Univerzity Hradec Králové, kde jsem měla možnost podrobněji nahlédnout do problematiky domácího vzdělávání. Právě tehdy jsem si uvědomila, že bych se o zkoumaném tématu ráda dozvěděla více informací. Cílem výzkumného šetření bylo zjistit, jaká je úroveň školní výkonové motivace absolventů domácího vzdělávání. Tento výzkum byl proveden pod vedením PhDr. Yvety Pohnětalové, PhD., která je vedoucí mé diplomové práce, ta nese název „Přednosti a nedostatky domácího vzdělávání z pohledu rodičů.“ Dalším faktorem, jenž ovlivnil mé rozhodnutí při výběru tématu diplomové práce, byla skutečnost, že jsem chtěla nahlédnout do problematiky domácího vzdělávání jako budoucí učitelka prvního stupně a nechat se tímto typem vzdělávání inspirovat.

V teoretické části jsou stručně vymezeny pojmy, které s domácím vzděláváním souvisejí, ať už se jedná o historii a vývoj domácího vzdělávání, případně legislativu, která má jasně stanovené podmínky, prostřednictvím kterých je možné domácí vzdělávání uskutečnit. V následujících kapitolách je pak popsána historie a současný průběh domácího vzdělávání v jednotlivých státech střední Evropy. Zaměřila jsem se na Polsko, Rakousko, Maďarsko, Německo, Švýcarsko a Slovinsko. Velký důraz je dále kladen na výhody a nevýhody domácího vzdělávání z hlediska odborníků a provedených výzkumů. Ve své práci mě zajímá i přínos a důvody, proč je domácí vzdělávání pro rodiče tak důležité. V neposlední řadě ve své práci odkazuji na výukové metody, které mohou být během domácího vzdělávání použity, patří sem například brainstorming, didaktická hra nebo studijní deník.

Cílem mé práce je zjistit, jaké výhody a nevýhody spatřují v domácím vzdělávání rodiče. Empirická část proto obsahuje polostrukturované rozhovory s celkem čtyřmi rodinami, jejichž odpovědi slouží jako sonda do problematiky o domácím vzdělávání. Jednotlivé odpovědi na mnou pokládané otázky byly více rozpracovány a použity v dotazníkovém šetření, které tvoří hlavní výzkumnou složku celé mé práce. Dotazníky byly rozeslány rodinám, které mají, případně měly v minulosti své děti na domácím vzdělávání.

Kompletně sepsané rozhovory jsou k dispozici v přílohách. Celkově se mi povedlo sehnat 62 respondentů, což vzhledem ke specifické skupině rodin na domácím vzdělávání považuji za dostačující.

Domnívám se, že práce může sloužit širší populaci, která se o domácím vzdělávání chce dozvědět více informací a prohloubit si tak své dosavadní znalosti. Práce může být dále přínosná pro rodiny, které uvažují o možnosti zvolit jiný typ vzdělávání, případně pro učitele na prvním stupni.

1. Vymezení pojmů

1.1. Domácí vzdělávání

„Co děti potřebují, nejsou nové a lepší osnovy, ale víc a víc přístupu k reálnému světu.“

John Holt

Současná legislativa umožňuje individuální vzdělávání, které je synonymem pro pojem domácí vzdělávání, žákům 1. a 2. stupně a to podle § 41 Zákona č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním i vyšším odborném a jiném vzdělávání.

Domácí vzdělávání, zkratka DV (individuální vzdělávání), je forma alternativního vzdělávání, kdy žák není povinen pravidelně navštěvovat danou základní, střední, případně vysokou školu. K danému úkonu musí být splněné určité podmínky, které jsou popsány v § 41 školském zákonu (Školský zákon, 2016).

Podle pedagogického slovníku je *„domácí vzdělávání angl. home schooling, home education, vzdělávání, které probíhá doma, v rodině, kdy děti nedocházejí do školy a vyučují je jejich rodiče“* (Průcha, Mareš, Walterová, 2003, s. 48).

Daná forma vzdělávání vznikla v USA, samozřejmě se vyskytuje i v jiných zemích, v České republice též. Uvedená forma vzdělávání obnáší to, že žák je na základě rozhodnutí rodičů vzděláván doma, a to vlastními rodiči nebo jiným členem rodiny, případně pedagogickým pracovníkem, kterého rodina vyhledala. Žák na domácím vzdělávání dochází pravidelně do školy skládat závěrečné a pololetní zkoušky. Mezi hlavní impulzy této formy vzdělávání patří především nedůvěra ve veřejné školství. Domácí vzdělávání vyvolává různé názory, odpůrci pro domácí vzdělávání vyzdvihují to, že škola neplní jen funkci vzdělávací, ale i funkci socializační, o kterou je dítě v domácím prostředí ochuzeno. Škola dále plní funkce jako např. flexischooling a descolarizace (Průcha, Mareš, Walterová, 2003).

Jedna z funkcí, kterou plní školní instituce podle pedagogického slovníku je *„descolarizace, doslova „oskolštění“ společnosti, tj. názor, že vzdělávání může být zajištěno bez instituce školy. Autor ideje I. Illich“* (Průcha, Mareš, Walterová, 2003, s. 40).

Druhou funkcí dle pedagogického slovníku je *„flexischooling, doslova pružná scholarizace (začlenění dítěte do soustavy škol), která je určitým prostředníkem mezi*

vyhraněnými póly institucionálního školního a domácího vzdělávání“ (Průcha, Mareš, Walterová, 2003, s. 65).

Flexischooling poukazuje na to, že se vzdělávání odehrává nejen ve škole, ale i v muzeích, galeriích, knihovnách a parcích. Děti na domácím vzdělávání využívají prostředky jako televizi, tablety, počítače, ale i encyklopedie a naučné knihy, k tomu, aby si obohatily výuku. Neučí se tedy pouze z učebnic a pracovních sešitů, které jim poskytuje škola (Průcha, Mareš, Walterová, 2003).

V praxi používaný pojem „domácí vzdělávání“ byl ve školském zákoně nahrazen delším pojmem „individuální vzdělávání“, které neapeluje na pravidelné účasti na vyučování ve škole. Je to z toho důvodu, že školský zákon nevyžaduje, aby vzdělávání určitého žáka muselo probíhat „doma“. Jelikož se však pojem „domácí vzdělávání“ v praxi i nadále běžně používá, rozhodla jsem se ho hojně využívat i ve své práci.

1.2. Rodina

Rodina odjakživa existuje a vznikala z důvodu, aby mohli lidé žít společně v jedné komunitě a náležitě pečovat o své potomky. Rodina je základní jednotkou každé lidské společnosti, v rodině prožíváme všechny fáze svého života.

Podle pedagogického slovníku je rodina *„nejstarší společenská instituce. Plní socializační, ekonomické, sexuálně-regulační a další funkce. Vytváří určité emocionální klima, formuje interpersonální vztahy, hodnoty a postoje, základy etiky a životního stylu. Nejběžnějším modelem rodiny je tzv. nukleární rodina, kterou tvoří nejbližší příbuzní, tj. oba rodiče a děti“* (Průcha, Mareš, Walterová 2003, s. 202).

Hlavní funkcí rodiny je dle mého názoru zajištění stálého zázemí a bezpečí. Jedinec, který vyrůstá v rodině, by měl mít pocit emocionálního zázemí, rodina by pro něho měla být místem bezpečí a jistoty. Mezi další funkce rodiny patří:

- **biologická funkce rodiny** – tato funkce má zajišťovat reprodukci lidské populace. Není podstatou přivést dítě na svět, ale umět ho doprovázet a vychovávat po celý jeho život. Počet dětí v rodině může zásadně ovlivnit funkčnost rodiny (Matějček, 1992).
- **emocionální funkce rodiny** – daná funkce zajišťuje pocit bezpečí, sounáležitosti a zázemí všem jedincům v rodině. Dnes patří tato funkce k nejdůležitějším a její význam roste. Cílem této funkce je tvorba domova,

místa, kde se nachází láska, pozornost, a především uznání z obou stran rodičů. Jak uvádí Matoušek: „*Stálá přítomnost vysoce angažovaných rodičů je dnes považována za nepostradatelnou podmínku zdravého duševního i tělesného vývoje dítěte. Další takovou podmínkou je bezpečí domova jako stabilního a chráněného prostředí. Obojí může dítěti poskytnout jen rodina, a to nezastupitelně*“ (Matoušek, 1997, s. 8).

- **socializační funkce rodiny** – funkce spočívá v tom, že rodina vede své jedince k určitým hodnotám, poskytuje jedinci určitý typ podpory a pomáhá mu řešit každodenní záležitosti. Rodina předává svým členům sociální dovednosti, bez kterých se v dospělosti neobejdou. Socializační funkce rodiny je nezastupitelná a ve vztahu k rozvoji dítěte velmi zásadní.
- **ekonomická funkce rodiny** – dříve jedna z nejzákladnějších funkcí, dnes její význam mírně klesá. V dnešní době je rodina závislá na výrobní činnosti a pokládá se spíše za spotřební jednotku (Matoušek, 1997).

Mezi hlavní rysy zdravé a fungující rodiny můžeme zařadit vysoký stupeň soudržnosti a spolupráce mezi jednotlivými členy, ať už blízké či vzdálené rodiny. Dále je důležité, aby byla v rodině zažitá schopnost překonávat různé životní překážky a konfliktní situace. V neposlední řadě je respekt a opora to nejdůležitější, co může člověk během svého života získat (Šándorová, 2015).

1.2.1. Rodiče jako pedagogové

Pohledy na rodiče a učitele se v mnohém výrazně liší. Učitelé se mnohdy liší svým stylem práce, za který jsou rodiči kritizováni. Každý rodič naopak přistupuje k socializaci zcela odlišným způsobem, často kritizuje zvolený postup učitele, protože k žákům dle jejich názoru nepřistupuje individuálně.

V následujícím odstavci uvedu podmínky, které by měly být dodrženy, aby se rodič stal „dobrým rodičem“ a zároveň učitelem.

V první řadě by měl mít rodič přehled o tom, jak funguje škola, měl by si zjistit všechny potřebné informace k tomu, aby mohl dobře argumentovat na otázku: „Proč si vybral domácí vzdělávání, a ne příslušnou vzdělávací instituci?“ Dále by měl rodič projevovat výchovný zájem o své dítě a měl by ho vést ke školní úspěšnosti. V neposlední řadě by se měl rodič aktivně zapojovat do výuky svého dítěte, měl by stále nacházet nové formy a metody práce, které budou pro dítě zábavné a budou ho náležitě rozvíjet.

Na závěr této kapitoly bych ráda dodala pár informací z historie. V roce 1977 vznikla ve Velké Británii organizace *Výchova jinak*, jejíž hlavním posláním bylo poskytnutí pomoci rodičům, kteří se rozhodli vzdělávat své děti doma. Ve stejném roce vznikla ve Spojených státech amerických organizace, která nesla název *Dospívání bez školy*, měla obdobný cíl a program jako organizace *Výchova jinak* (Prokop, 2001).

1.3. Socializace

Socializaci chápeme jako celoživotní vývojový proces, který se odehrává zejména v rodině, ve skupině vrstevníků a přátel, ve škole a prostřednictvím médií. Jedná se o začleňování jedince do procesu společnosti. Socializací obecně označujeme vývoj a přetváření člověka, jeho rozvoj působením sociálních vlivů (Šándorová, 2015).

Vymezení pojmu dle pedagogického slovníku: „*Socializace je celoživotní proces, v jehož průběhu si jedinec osvojuje specificky lidské formy chování a jednání, jazyk, poznatky, hodnoty, kulturu a začleňuje se tak do společnosti. Realizuje se hlavně sociálním učním, sociální komunikací a interakcí, i nátlakem*“ (Průcha, Mareš, Walterová, 2003, s. 216).

Socializace se rozděluje do tří etap. První etapa je specifická tím, že se dítě identifikuje s matkou a nachází tak vyrovnanost ve společnosti. V následující, druhé etapě, se dítě snaží osamostatnit, najít si své vlastní místo v sociálním životě a vytvářet si své vlastní postoje a hodnoty. Poslední etapa se vyznačuje tím, že se jedinec začleňuje do širšího sociálního života, vstupuje do dalších sociálních skupin (Průcha, Mareš, Walterová, 2003).

Socializaci lze rozvíjet i ve škole. Škola je místem, kde dochází k cílenému a organizovanému učení. Tato instituce umožňuje, aby si dítě vytvořilo strukturovaný pohled na sebe samo a na svět kolem sebe. Stejný pohled si dítě není schopno utvořit doma, v kruhu své blízké rodiny, jeho rodina má totiž jiné hodnoty než učitelé a spolužáci ve vzdělávací instituci. Úzký vztah mezi matkou, která ve většině rodin, které jsou na domácím vzdělávání plní i funkci pedagogického pracovníka, může být někdy na škodu, dítě se pak nezvládne správně socializovat (Štech, 2003).

2. Mladší školní věk

2.1. Obecná charakteristika ml. školního věku

Mladší školní věk označuje období od zhruba šesti do jedenácti let. Dítě opouští své dřívější magické myšlení, stále má rádo pohádky, ale začíná se zajímat o encyklopedie, krátké povídky, historické a zeměpisné knihy a časopisy. Život dítěte je rozdělen do dvou částí, část školní, čímž se myslí respektování autority učitele, plnění domácích úkolů a na druhou část, na hry a zájmy, kam řadíme zájmové činnosti dítěte jako např. různé druhy sportů, čtení knih a trávení času se svými vrstevníky.

V mladším školním věku dochází k rozvoji slovní zásoby, roste složitost a délka jednotlivých slov. Paměť je stabilnější, dítě se soustředí zhruba 8-10 minut, jedná se o tzv. stádium myšlení konkrétních operací.

Nástup do školy je důležitým životním mezníkem. Dítě otevírá novou kapitolu svého života, stává se školákem. Rozvíjí se širší sociální vztahy, upevňuje se přátelství s vrstevníky, dochází ke kontrole chování. Dítě se učí jednat podle jednoduchých pravidel, osvojuje si morální hodnoty. Jedinec je na tuto novou etapu života připraven, minimálně rok před zahájením povinné školní docházky by měl docházet do mateřské školy. V mateřské škole se dítě připravuje na nástup do základní školy. Pokud mluvíme o tzv. školní zralosti, máme na mysli její čtyři složky:

- **Tělesná složka** – dětské lékaři se zaměřují na fyzickou zdatnost dětí a na stupeň vývoje jejich organismu.
- **Rozumová složka** – zde se zaměřujeme na schopnost koncentrace, schopnost porozumění řeči, správnou výslovnost a na funkci jemné motoriky ruky.
- **Citová složka** – dítě musí mít určitou úroveň emoční lability, musí umět reagovat na podněty, být pohotové.
- **Sociální složka** – začínající školák by měl být schopný zapojovat se do prací ve skupinách, měl by umět komunikovat se svými vrstevníky a převzít roli žáka a sžít se s ní (Střelec, Maradová, Marhounová, Řehulka 1992).

2.2. Školní zralost a připravenost

Připravenosti pro školu dosahuje dítě kolem zhruba šestého roku života. Školní připravenost je důležitou podmínkou pro zařazení dítěte do školy, právě proto zahrnuje několik způsobností, které musí dítě zvládnout. Mezi ně patří schopnost přizpůsobit se

režimu vyučování, schopnost sledovat řeč druhých, zřetelně artikulovat. Dále musí jedinec zvládnout spolupráci se svými vrstevníky, podílet se na vytváření kamarádských vztahů i celkového třídního klimatu. Důležité je, aby si dítě při nástupu do školy uvědomilo, že je důležité plnit si své povinnosti a je také podstatné chápat smysl různých zátěží, která vyučování přináší (Helus, 2009).

3. Legislativa domácího vzdělávání žáků 1. stupně základní školy

Existují celkem dva způsoby plnění povinné školní docházky ve školském zákoně č. 561 Sb. Školský zákon definuje domácí vzdělávání jako individuální vzdělávání, které se uskutečňuje bez pravidelné účasti ve vyučování ve škole, nebo jako vzdělávání žáků s hlubokým mentálním postižením (Katzová, 2008, s. 204).

Ustanovení § 41 školského zákona rozvádí několik možností a podmínek, prostřednictvím kterých je povoleno individuální vzdělávání. Ve své práci se budu podrobněji zabývat některými z nich. Podmínky pro domácí vzdělávání jsou uvedeny v několika odstavcích, které jsou rozebrány níže.

V prvním odstavci je uvedeno, že individuálně je možné vzdělávat pouze žáka prvního a druhého stupně. Není možné tedy o individuální vzdělávání žádat již při zápisu dítěte do první třídy, ale nejdříve na začátku školního roku. O povolení individuálního vzdělávání rozhoduje ředitel školy, bohužel nikde nejsou sepsané přesné podmínky, prostřednictvím kterých ředitel domácí vzdělávání povoluje.

Následně jsou zde popsány povinné náležitosti pro zákonného zástupce, které musí splnit, aby mu bylo umožněno domácí vzdělávání. Musí zde být uvedeny základní údaje o žákovi (jméno, datum narození, adresa trvalého bydliště, zdravotní stav), dále seznam učebnic a učebních textů, doklady o vzdělání osoby, která bude žáka vzdělávat. V neposlední řadě je potřeba ke schválení žádosti o individuální vzdělávání připojit vyjádření školského poradenského zařízení a samozřejmě důvody pro rozhodnutí vzdělávat žáka prostřednictvím individuálního vzdělávání. V žádosti mohou být dále uvedeny skutečnosti, o kterých se domníváme, že by mohly mít vliv na průběh vzdělávání dotyčného žáka (Školský zákon, 2016).

Ve školském zákoně je dále uvedeno, jaké jsou podmínky, na základě kterých, je možné, aby ředitel školy umožnil individuální vzdělávání. Školský zákon předpokládá

závažné důvody, prostřednictvím kterých se může ředitel školy rozhodnout, ty však bohužel nejsou nikde blíže specifikovány. Závažnost důvodu pro individuální vzdělávání tedy posuzuje sám ředitel školy a měl by vzít v úvahu všechny skutečnosti obsažené v žádosti. Ovšem jednou z nejdůležitějších podmínek je zajištění dostatečných podmínek pro zdravou ochranu dítěte.

Následující odstavce pojednávají o povinnosti vykonávat zkoušky z celého učiva daného pololetí stanovené školním vzdělávacím programem příslušné základní školy. Školský zákon nijak nespécifikuje formu těchto zkoušek. Rodič může před začátkem zkoušení přijít s návrhem známek pro své dítě, u zkoušek může být i přítomen. Na konci pololetí žáci na domácím vzdělávání obdrží výpis z vysvědčení, klasické vysvědčení dostávají až s koncem školního roku.

Ve školském zákoně je popsán průběh komisionálního přezkoušení, které probíhá v případech, že z předchozích zkoušek, konaných každé pololetí, žák obdržel nedostatečné hodnocení, tím se ve své práci nezabývám, proto jsem to zde zmínila pouze okrajově (Katzová, 2008).

Dále zde nalezneme pojetí o podmínkách a vymezení důvodů, ve kterých je ředitel školy oprávněn zrušit individuální vzdělávání žáka. Důvodem ke zrušení mohou být podklady obdržené od orgánů sociálně – právní ochrany dětí, orgánů péče o dítě apod. Další situací, kdy je ředitel školy oprávněn ukončit individuální vzdělávání, nastává v případě, že zákonný zástupce z nějakého důvodu nesplňuje podmínky vzdělávání, které jsou stanovené zákonem, nebo pokud žák na konci druhého pololetí obdržel z hodnocení nedostatečnou. Dále může být individuální vzdělávání ukončeno na základě žádosti zákonného zástupce dítěte (Školský zákon, 2016).

V neposlední řadě se zde upřesňuje, do jaké doby je ředitel povinen vydat rozhodnutí o zrušení individuálního vzdělávání. Dané rozhodnutí musí vydat nejpozději do 30 dnů od začátku zahájení řízení.

Žákům na individuálním vzdělávání jsou bezplatně poskytovány učebnice a ostatní školní pomůcky. Tyto učebnice na konci školního roku nevracejí žáci prvních ročníků, ostatní jsou povinni učební materiály poskytnuté danou školou vrátit nejpozději s koncem daného školního roku (Katzová, 2008).

3.1. Charakteristické znaky domácího vzdělávání

Domácí vzdělávání, jak již bylo řečeno, je forma vzdělávání, při níž dítě nedochází denně do školy, je vzděláváno doma. Podstatné pro domácí vzdělávání je tedy to, že rodiče plně přijímají odpovědnost za vzdělávání a sociální vývoj svého dítěte.

Jedním z hlavních charakteristických znaků je především skutečnost, že vzdělavatelem dítěte je buď rodič, nebo jiná pověřená osoba. V současné době začíná být trendem i vzdělávání dítěte pomocí nejrůznějších online kurzů a materiálů v elektronické podobě.

Dalším znakem domácího vzdělávání je fakt, že vzdělávání určitého jedince neprobíhá na půdě školy, ale doma, případně v muzeích, galeriích, v různých přírodních rezervacích, na hřištích apod. Domácí vzdělávání si nemusíme nutně představovat jako vzdělávání mezi čtyřmi stěnami, děti vzdělávané doma mají naopak daleko více možností, jak a kde se vzdělávat. Rodiče hodně využívají k učení různé exkurze, výlety do přírody, naučné pořady, encyklopedie a výukové online programy.

Předposledním, tedy třetím charakteristickým znakem je skutečnost, že domácí vzdělávání probíhá mimo klasickou vzdělávací instituci, což znamená, že dítě dochází na minimum předmětů do školy, pokud tam tedy vůbec dochází. Povinností dítěte na domácím vzdělávání je se účastnit pololetních zkoušek. Průběh těchto zkoušek byl podrobněji popsán v předchozí kapitole, která se zabývala legislativou domácího vzdělávání.

Vysoká míra individualizace vzdělávání je považována za čtvrtý charakteristický znak. Většina rodin, které mají děti na domácím vzdělávání, se snaží více respektovat přání a touhy svých dětí. Snaží se k nim přistupovat individuálně a hledat metody a formy práce, které jim vyhovují (Hána, Kostelecká, 2019).

3.1.1. Výhody DV

Jak již bylo zmíněno, domácí vzdělávání je taková forma vzdělávání, která nevyžaduje přítomnost dítěte ve vzdělávací instituci, tedy ve škole, ale je možné ho vzdělávat doma.

Důvodem, proč je domácí vzdělávání úspěšné a vhodné pro některé děti je fakt, že rodič (či jiný kvalifikovaný pracovník), který vzdělává své dítě doma, přesně ví, co jeho dítě zajímá, co se naopak potřebuje doučit. Důležitá je otázka individuality. Rodič

jako učitel vysvětluje svému dítěti individuálně danou látku, může svůj výklad kdykoliv přizpůsobit potřebám svého dítěte. Rodiče mají totiž možnost sami rozhodnout, na kterou probíranou látku se zaměří více, na rozdíl od učitele, který musí všem žákům ve škole poskytnout stejnou míru vzdělávání. Tudíž individuální přístup je považován za jeden z hlavních výhod domácího vzdělávání (Freiová, 1996).

Tomáš Garrigue Masaryk vyslovil tezi, kde tvrdil, že láska učitele k dítěti je možná pouze za předpokladu, pokud učitel věnuje stálou pozornost jednomu žákovi, stará se o jeho zájmy a kontroluje jeho potřeby. Dle rodičů by tedy učitel uspokojoval jejich potřebu individuálního přístupu pouze tehdy, pokud by byl vybranému žákovi neustále nablízku, prožíval by s ním všechny jeho úspěchy, nálady, zklamání i bolest. Tohle ovšem v praxi, ve třídě o třiceti dětech příliš reálné není (Kozlík, 2003).

Jak uvádí Mertin (2003, s. 16): *„Nejlepších výsledků dosahují děti, které setrvávají v domácím vzdělávání celou školní docházku oproti dětem, které jsou doma vzdělávané kratší dobu.“* Dále uvádí, že současná škola nemá dle jeho názoru dostatečné vybavení a nástroje proto, aby přizpůsobila výuku dětem. Mertin, jakožto zastánce domácího vzdělávání, hájí názor, že v menší skupině o maximálně třech dětech, je výuka daleko účinnější než ve větších skupinách. Ve více početných skupinách bohužel nedochází k individuálnímu přístupu, který je pro domácí vzdělávání zásadní (Mertin, 2003a).

Ze všeho nejdůležitější je však láskyplný přístup k dítěti. Učitelé ve školách by k dětem měli mít stejný láskyplný přístup, jako mají rodiče ke svým vlastním dětem. Jak uvádí Zuzana Kľofátová (2009, s. 8): *„Učitel, který sám neplane nadšením, nemůže zapálit touhu po poznávání ani v srdci dítěte.“* Pro většinu rodičů, kteří vzdělávají své děti doma a později i pro děti samotné, ve chvíli, kdy si to začnou uvědomovat, je podstatnější kvalita vědomostí a znalostí než jejich kvantita. Učitel totiž nemusí získávat vzdělávání pomocí známek a pozmánek, ale měl by být filozofem a měl by si umět hrát, především by neměl oddělovat učení od hry (Kľofátová, 2009).

3.1.2. Přínos domácího vzdělávání

Existují dva nejčastější motivy, které vedou rodiny k rozhodnutí pro domácí vzdělávání. Jedná se o motiv ideologický a motiv pedagogický. Jak uvádí Nitschová (2001, s. 8): *„Rodiče, kteří jsou motivováni především ideologickými motivy, mívají pevné náboženské přesvědčení či životní filozofii lišící se mnohdy od převládajícího*

společenského trendu.“ Tyto rodiny se obávají, že by jejich dětem nemuselo být poskytnuto dostatečné množství náboženských hodnot a názorů.

Naopak rodiny, které zastávají pedagogický motiv, vidí neřešitelný problém v tom, že učitelé ve školách nepřistupují k jejich dětem dostatečně individuálně. Žijí v domněnku, že jejich potomkům není předáno dostatečné množství přirozeného učiva, jsou zahlcováni informacemi, které k životu nutně nepotřebují a kterým hlavně nerozumí. Právě tyto rodiny se snaží svým dětem poskytnout co nejvíce individuálního přístupu a různých metod učení, ze kterých si budou moci vybrat tu, která jim vyhovuje nejvíce (Nitschová, 2001).

Dalším přínosem domácího vzdělání je pro rodiče fakt, že jejich děti nejsou vystavované stresu ze zkoušení ve škole. Rodiče mají totiž každodenní přehled o výkonech a znalostech svého dítěte, tudíž si nepotřebují dalšími způsoby ověřovat jeho znalosti, jelikož je ověřují průběžně a pro ně nenásilnou formou (Mertin, 2003a).

Spokojenost, to je další motiv, který vede rodiče k tomu, aby si zvolili domácí vzdělávání. Většina rodičů má jednoduše pocit, že jejich děti nejsou ve škole šťastné, s tím pak souvisí i to, že mají špatný prospěch. Individualita, spokojenost a úspěch, to jsou tři hlavní motivy rodičů, na základě kterých, se nejčastěji uchýlí k rozhodnutí volit domácí vzdělávání (Prokop, 2001).

Jak již bylo zmíněno a jak vyplývá i z výzkumu dle Pohnětalové, rodiče přebírají za své děti zodpovědnost, svůj režim přizpůsobují pouze jim. Domácí vzdělávání je pro ně hlavní prioritou. Rodiče zvládají jak roli pedagoga, tak rodiče jako takového. Rodiny, které se pro individuální vzdělávání rozhodly, si za tím stojí (Pohnětalová, 2017).

Mertin, jakožto zastávce domácího vzdělávání vůbec nezpochybňuje roli rodičů jakožto pedagogů. Z jeho výzkumů vyplývá, že roli pedagogů častěji zastává v domácnosti matka než otec, otec ve většině případů zabezpečuje rodinu po finanční stránce. Výsledky ukazují, že oba rodiče zvládají svou roli velmi dobře. Dále Mertin zdůrazňuje, že se socializací, jak se někteří domnívají, žáci vzdělávání doma problém nemají. Ve škole se totiž jedinci socializují nezáměrně a jaksí proti své vůli, při domácím vzdělávání mají možnost svobodně se rozhodnout, s kým a jak se chtějí socializovat. (Mertin, 2003b).

3.1.3. Nevýhody DV

Za jednu z nevýhod domácího vzdělávání je často považován nedostatečný sociální kontakt s vrstevníky. Odpůrci domácího vzdělávání si myslí, že dítě na domácím vzdělávání tráví až příliš času zavřené doma mezi čtyřmi stěnami, opak je však pravdou. Mnoho doma vzdělávaných dětí tráví většinu času se svými vrstevníky, jelikož se snaží trávit čas na čerstvém vzduchu a k podpoře vzdělávání se snaží využít různé návštěvy muzeí, galerií a další vzdělávací střediska (Mertin, 2003b).

Zajímavé je především to, že odpůrci domácího vzdělávání bývají většinou sami učitelé. Argumentují tím, že rodiče nemají dostatečné pedagogické vzdělání, a že by mohli při výuce svých dětí chybovat. Rodiče však na druhou stranu odporují učitelům tím, že oni nejlépe vědí, jaké jejich dítě je, jak se chová a jak k němu mají přistupovat.

Jak již bylo zmíněno, za nevýhodu domácího vzdělávání je považován nedostatečný sociální kontakt. Je však dobré si uvědomit skutečnost, že každé dítě je jiné. Jedno dítě se může rádo zapojovat do kolektivu a potřebuje své vrstevníky, naopak dítě jiné může více vyhledávat samotářský způsob života. Dle Mertina se dítě ve škole socializuje nezáměrně. Za některé formy sociálního kontaktu může být dítě potrestáno, myslíme tím především opisování, napovídání správných odpovědí svým spolužákům a nevhodné chování během přestávek. Je tedy zřejmé, že škola může nabízet školní socializaci, ale spíše dětem předává tzv. negativní socializaci (Mertin, 2003b).

Za jednu z nevýhod domácího vzdělávání je považován nedostatečný socializační kontakt, ten se dá organizačně rozvíjet například ve formě tzv. komunitního kruhu. V něm si žáci povídají o svých zážitcích, úspěších a svých volnočasových aktivitách. V rámci této činnosti dostává učitel více možností, jak poznat jednotlivé žáky, zároveň se zde více sblíží i žáci mezi sebou. Učitel během této organizační formy sleduje žáky zpovzdálí, nechává žáky, aby si komunikaci řídili sami, pouze usměřňuje jejich projevy, případně jim pokládá doplňující otázky (Kozlík, 2003).

Dysfunkce, další nevýhoda domácího vzdělávání. Někteří rodiče se často obávají, že v případě, že jejich dítě trpí nějakou dysfunkcí, kterou se myslí např. dyslexie, dysgrafie, dyskalkulie apod., že nezvládnou ke svému dítěti přistupovat správně. Tento argument však není překážkou ke vzdělávání doma, danou dysfunkcí by museli rodiče beztak konzultovat s odborníky v poradnách i za předpokladu, že by se dítě vzdělávalo na půdě školy (Klofátová, 2009).

V neposlední řadě bych ráda zmínila, že za další nevýhodu považují rodiče doma vzdělávaných dětí nevhodnou komunikaci se školou. Nevhodná komunikace mezi rodiči a školou je totiž jeden z dalších faktorů, díky kterému se rodiče rozhodli vzdělávat své děti doma. Právě z tohoto důvodu bych se na následujících řádcích ráda rozepsala o tom, jak by měla vypadat správná komunikace mezi školou a rodiči.

Rodiče velmi oceňují, pokud se s nimi jedná jako s partnery, kterým je nabídnuta podpora při řešení nestandardních situací. Dále rodiče rádi vědí o tom, že je o jejich dítě dobře postaráno. Důležité je, aby byly rodičům poskytnuty včas všechny potřebné informace. Co může škola děti naučit, jakým způsobem je to může naučit, co dokáže dětem zajistit. Dobré je vyjasnit si s rodiči vzájemné požadavky ještě před nástupem dítěte do první třídy, předejdeme tak vzájemným neshodám a nedorozuměním. Podstatné je tedy budovat vzájemnou důvěru mezi školou a rodinami obecně (Felcmanová, 2013).

V následujícím odstavci bych ráda shrnula desatero pro rodiče a učitele. Učitel by měl mluvit s rodičem jako s rovnocenným partnerem, měl by rodiče vnímat jako toho, který nejlépe rozumí svému vlastnímu dítěti. Dále by měl učitel s rodiči komunikovat přímo, nevyužívat ke komunikaci dítě samotné. V neposlední řadě by neměl vnímat každý dotaz či kritiku jako osobní útok na svoji osobu. Rodiče by naopak měli na učitele svého dítěte pohlížet jako na spolupracovníka, měli by respektovat jeho odbornost a do školy by měli přicházet se zdvořilým dotazem, a ne se záminkou vyvolat konflikt. Dále by si měli informace, které jim řekne dítě předem prověřit, než radikálně zasáhnou. Rodiče by měli s učitelem svého dítěte umět táhnout za jeden provaz (Feřtek, 2011).

3.1.4. Unschooling

Unschooling je situace, kdy dítě nedochází do školy a ani doma neutváří podmínky pro školu. Unschooling totiž naprosto odmítá tradiční vzdělávání. Jedná se tedy o radikální přístup k učení, neexistují zde žádné osnovy (Vintrová, 2017).

Počátky unschoolingu nacházíme v USA již v 70. letech 20. století. Zde se prezentoval jako nejefektivnější způsob vzdělávání. Pojem byl poprvé použit zastáncem domácího vzdělávání Johnem Holtem právě na konci 70. let 20. století (Holt, Farenga 2003).

Zásadní rozdíl mezi domácím vzděláváním a unschoolingem je v tom, že unschooling se nemusí řídit žádnými pravidly, tudíž nemusí být veden v souladu s kurikulárními dokumenty. Nejdůležitější je tedy zájem dítěte, především jeho motivace

a to, co ho samotného zajímá. Cílem unschoolingu je tedy volnost, autonomie a nezávislost, která je dítěti poskytována, neapeluje se zde na povinnou školní docházku (Pohnětalová, 2019).

Odpůrci unschoolingu nejvíce kritizují fakt, že si děti samy řídí svůj vývoj vzdělávání, mají totiž pocit, že to nemohou bez cizí pomoci zvládnout. Naopak zastánci unschoolingu s touto ideou nemají problém, souhlasí s ní. Věří svým dětem a jejich schopnostem, důvěřují i tomu, že se děti naučí všemu, co budou během svého života potřebovat. Pro zastánce unschoolingu není důležité to, že by se dítě mělo naučit číst v první třídě, tedy zhruba v 6 letech, ale je pro ně podstatné to, že jednoho dne jejich děti dospějí k tomu, že budou mít chuť se samy naučit číst, a to je důležité. Většina rodičů, která se rozhodla jít touto cestou, pohlíží na své děti jako na výjimečné bytosti, kterým bezmezně důvěřuje, a které ve všem podporuje. Neaplikují zde systém různých odměn a trestů, ale nechávají za sebe rozhodovat své děti. Unschooling považují tyto rodiny za svůj životní styl (Vintrová, 2017).

4. Svoboda učení

Svoboda učení je nezisková organizace, jejíž hlavní iniciativou je podporovat rodiny, které se chtějí vzdělávat zcela samostatně. Jejím hlavním cílem je prostřednictvím sociálních sítí, a především svého webu, šířit povědomí o dobrovolném vzdělávání. Snaží se rodinám, které se rozhodnou pro domácí vzdělávání, poskytnout potřebnou pomoc a radu. Daná instituce organizuje mnoho akcí, ať už se jedná o různé semináře, konference nebo víkendové pobyty.

Na webové stránce Svoboda učení je k nalezení spousta článků týkajících se domácího vzdělávání. Nejvíce mě však zaujal následující.

4.1. Institucionální vzdělávání z pohledu Petera Graye

Autor článku Peter Gray zde popisuje několik bodů, které sám osobně považuje za velké hříchy ve vzdělávání. Školní docházku zde přirovnává k vězení, jelikož děti v útlém věku nemají možnost volby, jsou nuceni navštěvovat mateřské a základní školy, bez ohledu na to, jestli chtějí. Nemají zde možnost volby, kdežto dospělí možnost volby mají, a pokud mají jít do vězení, musí to být doloženo jasnými a zřejmými důkazy.

Jeden z dalších neřestí, které Gray ve svých očích spatřuje, je ve známkování. Nevidí zde smysl toho, proč by mezi sebou měly děti soutěžit, předhánět se v tom, kdo bude mít více jedniček v žákovské knížce. Zastává názor, že každý chybuje, jelikož chyby jsou přirozené projevy člověka. Není tedy nutné být ihned za každou chybu potrestán špatnou známkou. Chybami se totiž člověk učí a dokáže se z nich poučit.

Nemožnost výběru sociálních kontaktů, jeden z dalších problémů, který vzdělávací instituce přinášejí. Dítě je přiřazeno do třídy k novým spolužákům, k třídnímu učiteli bez možnosti volby. Nikdo se ho pak již neptá, jestli je spokojené, jestli se mu ve třídě líbí, nemá zkrátka možnost výběru.

Dřina, strach, úzkost aneb jiná synonyma pro slovo škola. I takto někteří žáci a studenti pohlížejí na školu. Před písemnou prací z matematiky dostávají opakovaně strach, škola se pak pro ně stává místem, kam se neradi vrací, jelikož jim nepřináší nic příjemného. Jak uvádí Peter Gray: „*Nejlépe se člověk učí v hravém stavu a úzkost zabraňuje hravosti*“ (Gray, 2012).

Za jeden z nejdůležitějších cílů vzdělávání obecně je považována podpora kritického myšlení. Autor daného článku má pocit, že i přes veškerou snahu pedagogů ve

školách, jsou některé děti o kritické myšlení připravovány, a to hlavně z důvodu nedostatečného individuálního přístupu a nedostačujících možnostech o věcech kriticky uvažovat a přemýšlet.

V neposlední řadě je zde zmíněn přístup volby, který se dětem nedostává. Ve školách se řídí osvědčenými metodami a formami práce, které jsou přisuzovány všem dětem, bez ohledu na to, jestli jim vyhovují. Žáci zde nemají vlastní alternativní přístup volby, jak by chtěli danou činnost vykonávat, jak by o ní chtěli přemýšlet. Všichni jsou házeni do jednoho pytle, což je dle Graye velmi chybný postup (Gray, 2012).

Sama za sebe mohu říci, že s některými body souhlasím. Ovšem nezastávám názor, že by se školy měly uzavřít a všechny děti by se měly vzdělávat doma, svým vlastním způsobem, svou vlastní cestou. Jsou totiž žáci, kterým vyhovuje vzdělávání ve školách a na druhé straně je zde druhá skupina žáků, která zejména iniciativou svých rodičů je vzdělávána ve svém vlastním prostředí. Každému tedy vyhovuje něco jiného a nevidím jediný důvod, proč by tomu tak nemělo být i nadále.

5. Historie domácího vzdělávání

Domácí vzdělávání je v současnosti velmi diskutovaným tématem školství napříč celou Evropou. Nelze si představit, že domácí vzdělávání má ve všech státech stejné formy a pravidla.

Kořeny má domácí vzdělávání ve Spojených státech amerických, začalo se zde formovat na přelomu šedesátých a sedmdesátých let jako reakce na školskou krizi. Po dlouhých letech různých právních bojů dosáhli odborníci a zastánci tohoto vzdělávání výsledku, které ukazují, že domácí vzdělávání je dnes legální ve všech amerických státech. Z počátku si odpůrci domácího vzdělávání mysleli, že počet dětí vzdělávaných doma bude rapidně každým rokem přibývat. V současné době tomu tak není, tudíž se běžné školy nemusí bát žádné konkurence (Nitschová, 2001).

5.1. Domácí vyučování v minulosti

Pojem domácí vyučování můžeme chápat jako vyučování, které se týká pouze jednotlivých žáků, ti jsou vzdělávání podle svých individuálních potřeb, a to bez jakýchkoliv školsky zařízených místností. Tak jako je tomu dnes, tak i dříve byli rodiče plně odpovědní za své děti, konkrétně za jejich plnohodnotné vzdělání. Pokud vznikly pochybnosti o nedostatečném vyučování těchto dětí, mohl zakročit obecní úřad, který rozhodl o dalším kroku. Doplnující informace o domácím vyučování byly upraveny školní řádem, který byl vydán roku 1905. Přesné podmínky pro domácí vyučování nebyly stanoveny. Jak uvádí Morkes: „*Výběr domácích učitelů, ani způsob domácího vyučování nebyl přitom podroben žádným dalším omezením*“ (Morkes, 2004, s. 28).

Zajímavé však bylo to, že dítě na domácím vyučování muselo být vyučováno individuálně, nepřicházelo v úvahu žádné shromažďování těchto dětí, ani vyučování v kolektivu. Dozor nad dětmi, které se vzdělávaly doma, vedl okresní školní úřad, který si vedl i jejich evidenci. Úřad byl oprávněn tím, že se měl čas od času přesvědčit, jaká je znalostní úroveň dětí, které jsou na domácím vyučování. Dítě, které bylo ve věku, které značilo konec povinné školní docházky, muselo vykonat tzv. závěrečné propouštěcí zkoušky, které se konaly na soukromé škole (Morkes, 2004).

5.2. Historie domácího vzdělávání v České republice

Domácí vzdělávání tak, jak ho známe v dnešní podobě, se začalo do Evropy dostávat z USA ve 2. pol. 20. století. S jistotou můžeme říct, že domácí vzdělávání je

staré jako lidstvo samo, již odnepaměti se děti učily od svých rodičů a prarodičů. Ze začátku se děti učily náboženským a kulturním hodnotám, později rodinnému řemeslu. S vynálezem knihtisku se situace vzdělanosti mnohem zlepšila. Získané informace se již nemusely ručně přepisovat, ale mohly se tisknout, veškeré dokumenty se lépe zaznamenávaly a archivovaly. V té době bylo vzácností chodit do školy, ne všechny rodiny si totiž mohly dovolit postrádat své potomky během dne. V českých zemích byla povinná školní docházka zavedena až roku 1774 Marií Terezií. Se vznikem škol dochází k prvním problémům s domácím vzděláváním. Škola jakožto vzdělávací instituce přináší zcela jiný výklad a pohled na pedagogické vzdělání. Odpůrci škol zdůrazňovali, že škola není schopna zařídit dětem individuální přístup na rozdíl od jejich rodičů (Kašparová, 2019).

V období po sametové revoluci se situace ohledně školství opět otevírá. „*První rodiny vzdělavatelů v ČR po roce 1989 tvořily z velké míry křesťané, kteří chtěli svým dětem předávat hodnoty a víru, kterou běžná škola nenabízela. V roce 1997 byla rodiči dětí, kteří si přáli vzdělávat doma, založena Společnost přátel domácího vzdělávání*“ (Kašparová, 2019, s. 24).

Na základě jejich opakovaných žádostí zadalo Ministerstvo školství ve školním roce 1998/1999 pokusné ověřování jiné formy plnění školní docházky, které vyústilo přijetím zákona č. 561 v roce 2004, jenž umožnil dětem na prvním stupni základní školy absolvovat povinnou školní docházku domácí formou vzdělávání (Kašparová, 2019, s. 24).

V současné době je domácí vzdělávání v ČR realizováno na základě povolení MŠMT. Z předchozího přehledu vyplývá, že domácí vzdělávání je pro rodiče možností, jak zkvalitnit jejich životy a jak citlivěji a individuálně přistupovat ke vzdělávání vlastních dětí (Walterová a kol., 2. díl, 2004).

5.3. Historie a současnost domácího vzdělávání ve střední Evropě

5.3.1. Domácí vzdělávání v Polsku

Polsko má za sebou zřejmě nejbouřlivější vývoj ze všech zemí střední Evropy. Nejvíce kartami ve vývoji vzdělávání zamíchaly tehdejší mocnosti – Rusko, Rakousko a Prusko. Školní povinnost byla na území Polska zavedena v roce 1808 Komorou veřejné výchovy. Konkrétně 7. února roku 1919 byl v Polsku vydán dekret o povinné školní

docházce, který stanovil povinnou sedmiletou školní docházku. Možnost domácího vzdělávání, byla v Polsku přijata již v roce 1991 v postkomunistickém zákoně. Následně bylo domácí vzdělávání popsáno ve školském zákoně z roku 2004. Ovšem nespokojenost rodičů se způsobem, jakým bylo domácí vzdělávání právně ošetřeno, stále rostla. Předmětem sporu bylo především to, zda má na volbu způsobu vzdělávání nárok rodič, či stát zastoupený řediteli škol. Následně navrhované změny Donaldem Tuskem měly rozšířit právo rodičů na povolení domácího vzdělávání a měly také pomoci vyjasnit přesné podmínky pro vzdělávání. Na základě těchto změn byla vydána novela školského zákona, která byla přijata 19. března roku 2009 (Hána, Kostelecká, 2019).

V roce 2016 došlo ke zpřísnění legislativy, byly zde vyjasněné nejednoznačnosti, díky kterým docházelo ke sporům. Například se stanovily podmínky, za kterých může ředitel školy domácí vzdělávání povolit. Jak uvádí Hána a Kostelecká (2019, s. 47): *„Podle statistik Ministerstva národního vzdělávání v září 2017 činil počet dětí v domácím vzdělávání v Polsku 13 955, což je o 26 % více než v předchozím roce. Z toho 86 % (cca 12 tisíc) tvoří žáci základních škol.“*

5.3.2. Domácí vzdělávání v Maďarsku

První všeobecný legislativní dokument, který učinil významný krok k uzákonění povinné školní docházky a ustanovení maďarštiny jako vyučovacího jazyka, byl vydán roku 1906. V roce 1868 byl přijat školský zákon, který vnesl v platnost povinnou šestiletou školní docházku. Stejně tak jako většinu zemí, tak i Maďarsko zasáhla 2. světová válka spojená s převzetím moci komunistů, kteří prosazovali politiku jednotné státní školy. Školský zákon z roku 1993 umožnil zakládat školy.

Vzdělávací povinnost je v Maďarsku v současné době stanovena na 13 let. Začíná ve 3 letech věku dítěte povinností navštěvovat mateřské školy a končí v 16 letech věku dítěte. Povinné vzdělávání může žák plnit klasickou povinnou školní docházkou, kdy dochází do školy, případně je možné získat tzv. status soukromého studenta, které zahrnuje vzdělávání doma. K získání statusu soukromého studenta nevedou žádné složité kroky, stačí zde pouze rozhodnutí rodiče, není nutné dokládat žádné konkrétní důvody. To je například jeden z rozdílů v domácím vzdělávání v Maďarsku a v České republice, kde je rodič povinen doložit konkrétní důvody pro své rozhodnutí. Zodpovědnost za kontrolu kvality domácího vzdělávání mají pak v Maďarsku konkrétní školy, kam jsou žáci, kteří plní domácí vzdělávání zapsáni. Počet maďarských žáků vzdělávaných doma

roste, rodiče jsou přesvědčeni, že daný typ vzdělávání s sebou nese řadu výhod. Domácí vzdělávání v Maďarsku je tedy umožněno dětem, které nemají žádné potíže se školou, nemají žádné fyzické ani mentální hendikepy, ani žádné další problémy (Hána, Kostelecká, 2019).

5.3.3. Domácí vzdělávání v Německu

Situace ohledně domácího vzdělávání v Německu mě velice zaskočila. Německo je stát EU, který má jednu z nejméně vstřícných politik. Domácí vzdělávání je v Německu možné pouze skrze kvalifikované učitele, a to pouze ve výjimečných případech, kterých bohužel není mnoho. Důvodem, proč je domácí vzdělávání v Německu potlačované, je fakt, že si většina lidí myslí, že domácí vzdělávání nepřispívá ke správnému rozvoji jak daného dítěte, tak i celé společnosti.

Určité skupiny rodičů se dlouhodobě snaží o nalezení možnosti k povolení domácího vzdělávání v Německu. Většina návrhů o schválení domácího vzdělávání je úřady zamítnuta. Jediným spolkovým státem, ve kterém je možné vzdělávání děti doma, je ve městě Hamburk. Vzdělávání doma je možné za předpokladu, že rodič je učitelem, nebo svému dítěti seženu soukromého kvalifikovaného učitele. Dle úřadů v Hamburku tato možnost existuje, ale žádostí, které byly v minulosti povoleny, jsou velmi ojedinělé a je jich opravdu málo (Hána, Kostelecká, 2019).

Přestože rodiče nemohou legálně vzdělávat své děti v pohodlí domova, existuje i pro rodiny v Německu alternativa ke standardnímu vzdělávání. Existují zde tzv. svobodné školy, které umožňují vzdělávání za předpokladu, že školy budou respektovat zákony jednotlivých zemí a mít kvalifikovaný personál. Myšlenkou svobodných škol je idea, že každá škola je jiná, všechny dohromady ale spojuje víra v učení a v morální rozvoj. Jejich hlavním cílem je hledání nových odpovědí, hledání nových způsobů řešení. Každá ze svobodných škol se rozvíjí na základě zásad, mezi které patří například teze, že školy jsou prostorem pro život a učení, jsou charakteristické svou otevřeností a upřímností. Žáci ve svobodných školách by měli chápat učení jako celoživotní proces, který se neustále rozvíjí (Kostelecká a spol., 2020).

5.3.4. Domácí vzdělávání v Rakousku

V Rakousku je domácí vzdělávání považováno za součást soukromého vzdělávání. Žádost o domácí vzdělávání musí podat rodič (zákonný zástupce) minimálně měsíc před zahájením nového školního roku. Školská rada může podanou žádost

zamítnout pouze v případě, pokud má pochybnosti o kvalitě vzdělávání daného jedince. Kontrola kvality vzdělávání probíhá každý rok. Dítě je přezkušováno komisí, ve které je zastoupen ředitel dané školy a vyučující daného přezkušovaného předmětu. Cílem přezkoušení je zjistit, zda výuka doma je adekvátní náhradou výuce ve škole. Při zdařilém splnění zkoušky obdrží žák osvědčení. Pokud v následujícím školním roce rodiče požádají o prodloužení domácího vzdělávání, musí být místní školské radě předloženo získané osvědčení z předchozího školního roku. Do Rakouska se často stěhují rodiny z Německa. Jak již bylo zmíněno německé rodiny nemají legální možnost, jak své děti vzdělávat doma, proto k tomu často využívají cesty do Rakouska (Hána, Kostelecká, 2019).

5.3.5. Domácí vzdělávání ve Švýcarsku

Ve Švýcarsku ukládá rodičům zákon, že mají povinnost zabezpečit vzdělání svých dětí. Rodiče mají dále zajistit jeho tělesné a morální blaho (Walterová a kol., 2. díl, 2004).

Odpovědnost za školství leží na 26 kantonálních vládách, které zároveň školy financují. Každý švýcarský kanton má své vlastní požadavky na vzdělávání, téměř všechny kantony umožňují domácí vzdělávání. Ve švýcarském školském zákoně je uvedeno, že domácí vzdělávání může být realizováno za stejných podmínek jako soukromé vzdělávání. Jeden z hlavních požadavků, na základě, kterého je domácí vzdělávání povoleno, je nutnost zajištění rozvíjení sociálních kompetencí žáka. Jedná se totiž o jednu z nedůležitějších kompetencí potřebných k fungování v rámci společnosti. Švýcarsko je podobně jako již zmíněné Rakousko velmi vyhledávanou destinací pro německé rodiny, které se snaží obejít striktní zákaz Německa a vzdělávat své děti doma (Hána, Kostelecká, 2019).

5.3.6. Domácí vzdělávání ve Slovinsku

Zmínění domácího vzdělávání ve Slovinsku jsem si vybrala zejména z toho důvodu, že jsem během akademického roku 2019/2020 strávila ve Slovinsku, v rámci programu Erasmus+ celkem 5 měsíců.

Vzdělávání ve Slovinsku, bylo téměř do konce 18. století pod vlivem církve. Roku 1774 byla Marií Terezií zavedena povinná školní docházka, což byl jeden z prvních kroků, který vedl ke vzdělávání všech občanů. Změny ve školství nezměnily ani světové války, ale až pád komunistického režimu. Změna se týkala především náplně vyučování.

Výuka se zcela oprostila od politických a ideologických cílů a zaměřila se na témata, která nebyla dříve reflektována.

V čele současného školství stojí Ministerstvo školství, vědy a sportu. Povinná školní docházka je pro děti od 6 do 15 let a člení se celkem na tři tříleté cykly. Na konci druhého a třetího cyklu musí žáci úspěšně absolvovat závěrečné zkoušky, které se skládají z mateřského jazyka, matematiky a třetího předmětu, který je každoročně vybírán ministerstvem. Na konci devítiletého studia obdrží žák certifikát o úspěšném absolvování svého vzdělávání. Tento certifikát je podmínkou pro další vzdělávání. Doma vzdělávatelné děti musí na konci každého školního roku absolvovat závěrečné zkoušky. Závěrečná zkouška má písemnou a ústní část. Při neúspěchu opakuje žák danou zkoušku na začátku nového školního roku (Hána, Kostelecká, 2019).

Možnost domácího vzdělávání je pro všechny děti, které dosáhnou věku povinného vzdělávání. Slovinský zákon o domácím vzdělávání neobsahuje žádné specifické podmínky pro vzdělavatele. Zákonný zástupce dítěte je pouze povinen nahlásit skutečnost, že bude své dítě vzdělávat doma řediteli příslušné základní či soukromé školy. Ředitelé škol však nejsou povinni poskytovat rodičům, kteří vzdělávají své dítě doma, žádnou příručku pro učitele, pracovní listy, učebnice či jiné pomůcky, nejsou povinni organizovat ani konzultace. Rodiče jsou povinni zajistit veškeré podmínky pro vzdělávání, a to včetně finanční stránky (Kostelecká, 2014).

6. Metody domácího vzdělávání

Jak již bylo zmíněno v předchozích kapitolách, většina rodičů, kteří se rozhodli pro domácí vzdělávání, zastává názor, že jejich dětem na půdě školy schází individuální přístup. Rodiče, kteří vzdělávají své děti doma, se snaží nalézt stále nová řešení způsobu výuky a nové vyučovací metody. Avšak naprostá většina rodičů vzdělává své děti stejným způsobem, tj. klasickou školskou metodou, kterou byli vzděláváni oni sami. Podstata učení dané metody spočívá v práci s učebnicí a cvičebnicí, dítě je pouze pasivním příjemcem. Postupem času ale většina rodičů zjistila, že tento způsob výuky je velmi neefektivní, a hlavně pro příjemce nezáživný. Přeci jenom v případě, že budeme chtít s dítětem probírat např. růst jehličnatých a listnatých stromů, půjdeme s ním do přírody, kde vše názorně uvidí.

Na základě výše uvedených argumentů, se většina rodin odpoutala od klasické školské metody a začala využívat tzv. neformální metody učení. Jedná se o metody, které se snaží maximálně využít fantazii a zvědavost dětí. Jsou založeny na přímém pozorování, sociální konverzaci a morálním rozvoji dítěte. Způsobů, jak uchopit domácí vzdělávání je opravdu mnoho, je pouze na rodičích, kterou cestou se vydají (Nitschová, 2001).

6.1. Hry a metody aktivního učení

Jak již bylo zmíněno metod, jak uchopit vyučování je mnoho. Obecně totiž platí, že všechny děti mají rády hry jakýchkoliv forem. Prostřednictvím her se děti dokážou více soustředit, hry upoutají jejich pozornost a následně vytvářejí a upevňují zájem o daný předmět. Zábava a učení se totiž vzájemně nevyklučují. V následujících odstavcích bych proto ráda shrnula další metody a hry aktivního učení, které je možné využít pro domácí vzdělávání. Hry jsem vybírala zcela náhodně, snažila jsem se ovšem zaměřit na ty, které se dají využít za jakýchkoliv podmínek, individuálně, ve dvojicích a také formou skupinové práce.

6.1.1. Rozhodovací hry

Hry povzbuzují nasazení a zapojení jednotlivých žáků, kteří si sdělují své myšlenky, vědomosti nebo dovednosti. Během těchto her dostanou žáci různé kartičky, na kterých jsou napsána slova, věty, schémata, fotografie, matematické scénáře, zkrátka to, co potřebujeme s dětmi prostřednictvím hry procvičit. Během těchto her děti mohou pracovat ve dvojicích, v menších skupinách, ale danou hru si může zahrát i jednotlivec.

Žáci mají za úkol jednotlivé kartičky třídit podle různých kritérií, přiřazovat k sobě otázky a odpovědi, přiřadit slovo k obrázku apod. Dále mohou kartičky seskupovat, což znamená, že se mohou dávat dohromady různá přirovnání a metafory, chyby v interpunkci a podstatné a irelevantní důkazy o schopnosti vykonávat určité činnosti. Kartičky se dají řadit podle časové posloupnosti, to se dá využít zejména u hodin dějepisu, či českého jazyka, konkrétně u popisu pracovního postupu (Petty, 2013).

6.1.2. Zvládací hra - „lezení na horu“

Během této hry proti sobě soutěží dva týmy. Prostřednictvím této hry si mohou žáci upevňovat učivo, zároveň se zde učí spolupráci ve skupině a vzájemnému respektu a pomoci. Každá skupina by měla ideálně obsahovat 3-4 členy. K uskutečnění této hry nejsou potřeba zvláštní pomůcky, stačí mít pouze nakreslenou horu, například z kartonu, čtvrtky, na které bude vyznačeno několik pater. Hráči jednotlivých družstev představují horolezce, jenž se snaží dostat na vrchol.

Jeden ze skupiny vždy vylosuje jednu otázku z nabízeného balíčku a přečte otázku druhému družstvu. To se musí domluvit, zda na otázku chce, nebo nechce odpovědět. Pokud se rozhodnou na ni odpovědět a otázka je správná, posunují se na hoře o jedno patro výš, pokud odpoví špatně, sestupují o jedno patro níž. V případě, že by tým, pro který byla otázka určena odpovídat nechtěl, může odpovídat tým, jehož zástupce přečetl otázku, i pro ně pak platí stejná pravidla. Důležité během této hry je, aby se jednotliví horolezci pravidelně střídali a aby se v odpovědích na otázky prostrídali. Nejedná se totiž o sólo hru jednoho horolezce, ale o skupinu horolezců. Vyhrává ten tým, který se na vrchol dostane co nejdříve a neporuší přitom žádné pravidlo hry.

Obměnou této hry může být vymýšlení společné písničky, básničky, pohádky či říkanky. Tato činnost žáky velmi baví. Vymýšlení nových slov a melodií není jednoduchá záležitost. Jedná se o velmi dobrou hru, která by měla být více podporována, a to jak doma, tak i ve škole. Rozvíjí dětskou představivost, fantazii, a především novou slovní zásobu, která se pro děti v útlém věku stává klíčovou (Holt, 1995).

6.1.3. Pantomima

Během této metody se vybraný jedinec snaží předvést určitou činnost, či věc, jeho spoluhráči prostřednictvím pohybů svého těla. Jeho spoluhráči se na základě řeči těla a mimiky snaží uhádnout správné řešení. Obměnou může být vytváření jednoduchých příběhů, které se předvádějí v rámci družstva. Každý člen družstva předvede jednu část

příběhu, druhé družstvo hádá, co se ve scéně odehrává. Důležité je dodržovat jednoduchá pravidla. Během pantomimy se nemluví, nevydávají se ani žádné zvuky, není dovoleno ani ukazovat na předměty, které se mají předvádět. Pokud je tedy vaším úkolem předvést babičku sedící na lavičce, nesmíte ve vašem blízkém okolí na lavičku ukázat.

6.1.4. Kostky

Velmi jednoduchá činnost, během které dojde k procvičení matematických schopností. Jeden hráč hází kostkami, jeho protivník se co nejdříve snaží uhádnout výsledek. Hra může obsahovat celkem 10 kol, jednotlivé výsledky se zapisují. Na závěr se jednotlivé výsledky sečtou a vyhraje družstvo či jednotlivec s vyšším součtem. Další varianty: porovnávání čísel, odčítání čísel, převádění čísel na římské číslice, zaokrouhlování čísel apod.

6.1.5. Tenis

K otestování znalostí si žáci mohou zahrát tenis. Hra probíhá ve dvojicích, dvojice si vzájemně přihrávají „úder“, určitou otázku, když soupeř odpoví správně, získává bod, pokud odpoví špatně, bod získává jeho protihráč. Body se počítají stejně jako při tenisové výměně: 15, 30, 40, gem a shoda při poměru 40:40. Hra je realizovatelná jak uvnitř v místnosti, kde lze jako rekvizitu použít pingpongové pátky, nejlepší však je, když je realizovatelná venku. Děti si mezi sebou mohou přihrávat tenisový míček, či jiný míč.

6.1.6. Brýle

Na určité téma může mít každý člověk odlišný pohled, zhlíží na téma skrze jiné brýle. Žáky rozdělíme do několika skupin, každá skupina dostane stejné zadání i stejné pomůcky. Žákům necháme dostatečný čas na vypracování, pak se všechny skupinky vzájemně vyslechnou a předvedou své zpracované téma. Tuto metodu můžeme označit za samostatné učení. Děti bez přítomnosti učitele, či rodiče úkol vypracují. Daná hra může být realizována i jednotlivcem, případně dvojicí (Petty, 2013).

6.1.7. Didaktická hra

Formou her se žáci odjakživa lépe učí, probíhá u nich tzv. bezděčné učení, tudíž žáci vůbec nevědí, že se prostřednictvím didaktické hry aktivně vzdělávají. Na rozdíl od běžných her má didaktická hra jasně stanoven učební cíl. Formou didaktické hry dochází k osvojení, upevnování a rozvíjení učební látky. Didaktická hra může rozvíjet jemnou a hrubou motoriku, poznávací funkce a myšlení. Jak uvádí Zormanová, (2012, s. 230):

„Mezi nejnámější a nejhojněji užívané didaktické hry patří křížovky, doplňovačky, piškvorky či obrázková hra.“

Hry obecně žáky motivují k lepším výkonům, přispívají k rozvoji sociálních vztahů, podporují tvořivost a soutěživost. Prostřednictvím her se žáci naučí přijímat prohru, dokážou přijmout porážku. Hry spojují teorii s praxí. Hlavní rozdíl mezi klasickou hrou a didaktickou hrou spočívá v tom, že didaktická hra má jasně stanovená pravidla, má přesný pedagogický cíl a je vytvořená na základě určitého tématu. Dle pedagogického slovníku je didaktická hra: „*Analogie spontánní činnosti dětí, která sleduje didaktické cíle. Může se odehrávat v učebně, tělocvičně, na hřišti, v přírodě. Má svá pravidla, vyžaduje průběžné řízení, závěrečné hodnocení*“ (Průcha, Mareš, Walterová, 2003, s. 43).

6.1.8. Brainstorming

Brainstorming je výuková metoda, která vede děti ke kritickému myšlení. Většinou se tato aktivita využívá jako rozehrívací aktivita na rozprůdění mozkových buněk. Podstatou brainstormingu je to, že před zahájením stanovíme problém, který chceme řešit. Pak dostanou děti určitý časový limit na to, aby si na kousek papíru zaznamenaly veškerá slova, slovní spojení a souvislosti s daným tématem. Brainstorming je tedy založen na produkci co nejvíce návrhů řešení na daný problém v co nejkratším časovém limitu. Na papír si děti tedy zaznamenávají asociace, které je v danou chvíli napadnou, nijak nad nimi dále nepřemýšlí. Své odpovědi na dané téma si může zapisovat každé dítě na svůj vlastní papír, jedná se tedy o individuální brainstorming. Pokud však jeden ze skupiny zapisuje odpovědi na tabuli, případně na velké plátno, jedná se o skupinový brainstorming. Výhodou je, že všichni zúčastnění vidí odpovědi svých spoluhráčů. Po zapsání všech nápadů se vybírají pouze ty, na kterých se skupina shodne, vybírají se pouze nejdůležitější nápady. Pomocí diskuse jsou tedy vybírány nejhodnotnější informace (Zormanová, 2012).

6.1.9. Studijní deník

Většina rodičů na domácím vzdělávání nutí své potomky, aby si vedly tzv. portfolio. Jedná se o desky, do kterých si děti zakládají vše důležité, co během domácí výuky zažily, co nového se jim povedlo, co se naučily apod. Nejčastěji to mohou být různé kresby, vyplněné pracovní listy, výtvarné výrobky, vlastní hodnocení práce, posudek z poradny apod.

Studijní deník je výuková metoda, která slouží k tomu, aby si žáci písemně zaznamenali probrané učivo. Pomůže jim to se prostřednictvím jazyka přesvědčit o tom, co jim není jasné, nebo čemu naopak rozumí. Je proto dobré motivovat jak žáky ve škole, tak i děti na domácím vzdělávání k zavedení studijního deníku. Vhodné je nastavit pravidlo, že si děti budou pravidelně 2x týdně zaznamenávat své myšlenky a pocity, které souvisejí se studiem do deníku. Tyto záznamy nebude nikdo jiný číst, tudíž děti nemusí být ve stresu z gramatických chyb a nečitelného písma. Při psaní do deníku je dobré se zaměřit na několik zásad. Jasně si sepsat, co mi nebylo jasné a i to, čemu rozumím. K jakým závěrům jsem během svého studia a zkoumání došel, co bych na průběhu svého učení změnil a proč. Jaké postupy a metody práce se osvědčily, na čem je ještě potřeba pracovat. Pokud se děti budou držet daných zásad a do svého deníku tyto informace zapisovat zcela pravidelně, jistě jim to pomůže nejen k jejich budoucímu rozvoji, ale do budoucna si zvládnout lépe zorganizovat svůj čas a nad věcmi budou umět hodnotněji přemýšlet (Silberman, 1997).

6.1.10. Psaní formou „tady a teď“

Psaní je velmi důležité pro žáky, umožňuje jim reflektovat a zaznamenávat své zkušenosti. Rozvoj psaní souvisí i s rozvojem slovní zásoby jako takové. Je důležité umět zaznamenat příběh, který se odehrával v minulosti, je ovšem i velice důležité, umět sepsat to, co se odehrává „tady a teď“.

Cílem této metody je vybrat určité téma, nějakou zkušenost, o které jsem schopný něco napsat. Příkladem může být návštěva v zoologické zahradě, návštěva nově otevřené galerie, oslava narozenin mého kamaráda. Daná výuková metoda spočívá v tom, že určitou situaci, kterou jsme měli možnost zažít již v minulosti, přeneseme do přítomnosti a zažijeme ji poprvé teď a tady. Dotyčný tedy píše o tom, co se děje právě teď v tomto okamžiku, jak daná událost probíhá. Tato činnost vede zejména k přemýšlení a k rozvoji slovní zásoby (Silberman, 1997).

7. Shrnutí teoretické části

Teoretická část se zabývá domácím vzděláváním jako takovým. Snažila jsem se zde vymezit základní pojmy a sepsat obecné informace o této alternativní formě vzdělávání. Ve své práci jsem dále rozebrala legislativu DV, která určuje, za jakých podmínek je domácí vzdělávání uskutečnitelné, co musí rodiče a jejich děti splnit proto, aby jim bylo vzdělávání doma umožněno. Dále jsem se zaměřila na historii DV, a to jak ve světě, tak u nás v České republice. Konkrétně jsem se zabývala státy střední Evropy, jako jsou například Polsko, Maďarsko, Rakousko nebo Slovinsko. V neposlední řadě jsem v diplomové práci uvedla výhody a nevýhody domácího vzdělávání, a to jak ze svého pohledu, tak i z pohledu zastánců a odpůrců domácího vzdělávání, mezi zastánce DV patří například Václav Mertin. V závěru teoretické části jsou zmíněny výukové metody, se kterými se můžeme v domácím vzdělávání setkat.

Domnívám se, že takto koncipovaná teoretická část je dostatečným základem pro část empirickou, která si klade za cíl zjistit, jaké jsou výhody a nevýhody domácího vzdělávání z pohledu rodičů.

8. Metodologie výzkumného šetření

Cílem empirické části je zaměřením se na přednosti a nedostatky domácího vzdělávání z pohledu rodičů. Polostrukturovaný rozhovor s celkem čtyřmi rodinami slouží jako sonda do problematiky, prostřednictvím které byly vytvořeny dotazníky. Ty byly zaslány rodinám, jejichž děti jsou aktuálně na domácím vzdělávání, nebo absolvovaly domácí vzdělávání v minulosti. Jelikož se jedná o velmi specifickou skupinu populace, počet respondentů není nijak vysoký. Rozhovory jsem absolvovala s rodinami z Královéhradeckého kraje. Dotazníkového šetření se pak zúčastnily rodiny z Pardubického, Libereckého, Středočeského a Královéhradeckého kraje. Mým cílem je zaměřit se na výhody a nevýhody domácího vzdělávání z pohledu rodičů. V návaznosti na cíl práce jsem stanovila tyto výzkumné otázky:

- 1) Jaké jsou výhody domácího vzdělávání z pohledu rodičů?
- 2) Jaké jsou nevýhody domácího vzdělávání z pohledu rodičů?
- 3) Co bylo důvodem pro rozhodnutí rodičů vzdělávat své děti doma?
- 4) V čem rodiče spatřují největší přínos domácího vzdělávání pro své děti?
- 5) Jak probíhá spolupráce rodin s kmenovou školou?

9. Popis použitých metod

9.1. Metoda moderovaného rozhovoru

Rozhovor (interview) patří k velmi používaným, ale i složitým metodám, prostřednictvím kterých lze získat kvalitativní data. Jedná se o přirozený prostředek lidské komunikace. Správné pokládání otázek a následné objevování a získávání odpovědí se může na první pohled zdát jako nelehký úkol. Dle pedagogického slovníku je rozhovor: „Výzkumný prostředek používaný při dotazování, spočívající v přímé ústní komunikaci výzkumného pracovníka s respondentem či informantem“ (Průcha, Mareš Walterová, 2003, s. 203).

Při aplikování rozhovoru je nutné dodržovat několik zásad. Jak uvádí Miovský: „Bez kvalitního pozorování není možné provádět kvalitní interview“ (Miovský, 2006, s. 156). Je velice důležité umět reagovat na podněty od dotazovaného jedince. Čím příjemnější atmosféru během dotazování vytvoříme, tím více do hloubky se můžeme z odpovědí dotyčného dozvědět a pochopit tak více zkoumanou problematiku (Miovský, 2006).

Interview obecně přináší několik výhod, mezi které můžeme zařadit přímý kontakt výzkumníka se zkoumanou osobou, volnost a pružnost v kladení jednotlivých otázek, získání osobních informací o dotazovaném a sledování verbálních i neverbálních reakcí respondenta. Každá metoda má ovšem svá úskalí, u rozhovoru je to například časová náročnost, nelehké zaznamenávání odpovědí, menší počet zkoumaných osob a nelehké vyhodnocení (Skutil, 2011).

Klasické interview, tzv. interview tváří v tvář, které jsem použila i ve své práci, je vhodné využívat u obtížnějších témat, nebo naopak u témat, která jsou účastníkovi příjemná a nestydí se o nich mluvit. Klasický rozhovor můžeme rozdělit celkem do třech skupin:

- nestrukturované interview,
- polostrukturované interview – použito v diplomové práci,
- strukturované interview (Miovský, 2006).

9.1.1. Polostrukturované interview

Ve své výzkumné části práce jsem se rozhodla využít polostrukturované rozhovory. Polostrukturované interview je považováno za jednu z nejrozšířenějších

metod. Polostrukturovaný rozhovor vyžaduje časově a technicky náročnější přípravu. Předem si přichystáme otázky a okruhy, které chceme, aby během interview proběhly. V průběhu samozřejmě můžeme zcela libovolně měnit pořadí jednotlivých otázek a dotvářet otázky nové, které vyplynou ze situace. Podstatou daného rozhovoru je především to, že si v průběhu necháme od dotyčného přesně vysvětlit odpovědi na otázky, které klademe, tudíž se ujistíme, že jeho odpověď chápeme správně. Důležité je zpracovávat téma do hloubky, k tomu jsou zapotřebí již zmíněné doplňující otázky v průběhu.

Za největší výhodu této metody je považován systém, který je předem promyšlen. Dotyčnému tedy necháváme dostatečný čas na odpovědi, v průběhu interview máme přehled, které otázky již zodpověděl, a které nikoliv. Doplňující otázky jsou také považovány za výhody, při vyhodnocování je buď můžeme použít, nebo ponechat stranou. Většinou však díky otázkám, které vznikly v průběhu, dostane celé téma jiný spád a tazatel se tím dostává hlouběji do problematiky (Miovský, 2006).

9.1.2. Průběh a vyhodnocení rozhovoru

Hlavním cílem interview je získat stěžejní informace. Ve svém rozhovoru jsem vycházela z celkem 10 otázek, které naleznete v příloze č. 1. Snažila jsem se, aby mnou pokládané otázky byly jednoduché, srozumitelné a spisovné. Základní otázky rozhovoru byly položeny všem účastníkům stejně. Jelikož se každý rozhovor vyvíjel naprosto jinak, doplňující otázky se pak u jednotlivě provedených rozhovorů lišily. Bylo však velmi podstatné držet se zásady: „Jaká otázka, taková odpověď.“

Ve své výzkumné části jsem pracovala se čtyřmi rodinami, se kterými jsem vedla polostrukturované rozhovory. Na rodiny jsem dostala kontakt od rodinné známé, která mě s nimi seznámila. Jednalo se o rodiny z Královéhradeckého kraje. Se dvěma rodinami jsem uskutečnila rozhovor online formou, se zbylými dvěma rodinami jsem se sešla osobně ve venkovním prostředí. U rozhovoru byly přítomny pouze matky dětí, které mají v současné době své děti na domácím vzdělávání. Vzhledem k aktuální epidemiologické situaci mi nebylo dovoleno navštívit rodiny v jejich přirozeném domácím prostředí. Myslím si, že i to mohlo ovlivnit některé jejich odpovědi, jelikož venku se necítily dotazované natolik komfortně, jako ve svých domovech. Rozhovory trvaly přibližně 15-25 minut. Některé matky dětí byly sdílnější, jejich odpovědi byly tudíž mnohem rozsáhlejší. Naopak rodiče, se kterými jsem se sešla osobně odpovídali poněkud stručně,

myslím si, že to bylo ovlivněno zejména současnou epidemiologickou situací, která panuje všude kolem nás. Všechny rozhovory jsem si po předchozím souhlasu dotazovaných nahrávala na diktafon. Rozhovory, které jsem vedla v přímém kontaktu s účastněným se uskutečnily v dostatečné vzdálenosti a s nasazenou chirurgickou rouškou.

Jednotlivé rozhovory jsem si následně doslovně sepsala. Všechny rozhovory jsou k dispozici v přílohách, jedná se o přílohy č. 2, 3, 4 a 5. Některé odpovědi dotazovaných se shodovaly nebo si byly dost podobné. Rozhovory jsem použila jako sondu do problematiky. Jsem ráda, že se mi podařilo kontaktovat rodiny, jejichž děti jsou v současné době na domácím vzdělávání. Všechny zde uvedené rodiny si přály zůstat v anonymitě, proto o nich v následující kapitole hovořím jako o rodině č. 1, 2, 3 a 4.

Při pokládání jednotlivých otázek jsem si dávala pozor zejména na „hallo effect“. Dle Zicha je pak vhodné dát si pozor na následující: „*Při umístování otázky musíme zejména dbát na tzv. „hallo effect“, tedy, že otázka předcházející ovlivňuje výpověď dotazovaného na otázku následující*“ (Zich, 2004, s. 45). Předcházející otázka by tedy nikdy neměla obsahovat informace, které mohou ovlivnit odpověď na otázku, která bude položena později (Zich, 2004).

10. Provedené rozhovory

Jak jsem již uvedla, sondou do problematiky domácího vzdělávání byly provedené rozhovory s celkem čtyřmi rodinami z Královéhradeckého kraje. V následující podkapitole stručně vystihnu vždy to nejdůležitější, co mi z daných rozhovorů vzešlo. Na základě získaných informací, jsem pak sestavila dotazník.

10.1. Rodina č. 1

Rozhovor s první rodinou jsem provedla ve venkovním prostředí, konkrétně na jejich zahradě. Rodina bydlí v hezkém rodinném domě s velkou zahradou, na které mají děti k dispozici bazén a hřiště. Rozhovor jsem si s předchozím souhlasem rodiny nahrála na diktafon. První rodina má aktuálně v domácím vzdělávání šestiletého chlapce, který je na domácím vzdělávání od první třídy, nikdy tedy neměl možnost navštěvovat klasickou základní školu. Důvodem k domácímu vzdělávání byla dle vyjádření matky aktivita a zvědavost jejího syna: „*Syn je velmi zvědavý a má o všem obrovský přehled a k tomu klade nespočet otázek. Také ani na chvíli neposedí, tudíž jsem se domnívala, že by v první*

třídě zakrnl, víc by mu to vzalo, než dalo. Navíc nerad dělá to, co musí, sám si jede to svoje. Když mu dáte vytištěný obrázek v sešitě, aby ho vymaloval, neudělá to, udělá si svůj vlastní sešit a do něj si namaluje svůj vlastní obrázek. Pro něj samotného je to super, ale v našem školním systému, pokud by nenarazil na nějakou výjimečnou učitelku, tak by určitě neuspěl. Neumí být ovečkou ve stádu a jít s ní. Je to osobnost a chce být svůj. Uvidíme, až se opravdu začneme ve vyšším ročníku učit, jak to půjde a kdy budu muset jít do práce.“

Za největší výhodu považuje matka svého dítěte dostatek volného času, který si může sama dle svého uvážení organizovat, může si i vybrat, na které učivo se v dané týdny a měsíce zaměří. Jak přímo uvádí: *„Můžeme více času věnovat například psaní a nezdržovat se tím, co už umíme. Hlavně se mi líbí to, že se můžeme učit to, na co má syn zrovna náladu, v září by syn ani náhodou psacím písmem nepsal, v lednu přišel sám, že by to chtěl umět, začali jsme psát a jedeme jako o závod.“*

Uvedená rodina se na výuku nijak specificky nepřipravuje. Matka pouze uvedla, že se spíše zaměřuje na tematické dny, jako jsou například Vánoce a Velikonoce. Nad přípravami netrápí příliš mnoho času, co se budou se synem učit, rozhoduje dle aktuálního dne a situace. Na otázku, jaké metody a formy práce se synem využívá, jsem získala následující odpověď: *„Nejvíce se učíme formou hry venku nebo debatou za pochodu.“*

10.2. Rodina č. 2

Rozhovor s druhou rodinou jsem měla možnost také absolvovat tváří v tvář, probíhal klidně, povedlo se mi získat odpovědi na všechny otázky. Opět jsem se s matkou sedmiletého chlapce sešla venku, rozhovor probíhal před jejich domem. I tato rodina bydlela v poměrně velkém rodinném domě se zahradou. Druhá rodina, patří také mezi typy rodin, které o svém rozhodnutí ohledně domácího vzdělávání nikdy nepochybovaly. Jak uvádí matka dítěte: *„Nikdy jsme o svém rozhodnutí nepochybovali, chtěli jsme, ať si o svém vzdělávání rozhoduje syn sám. Hlavním důvodem byla špatná zkušenost s předškolním vzděláváním v městské mateřské škole. Jednalo se o manipulaci, srovnávání dětí, lhaní učitelek rodičům i dětem, řešení šikany další šikanou, nenaslouchání dětem a časté křičení a nadávky směřované přímo dětem.“*

Největší výhody spatřuje tato rodina v tom, že s dětmi mohou trávit čas venku téměř kdykoliv, tak, jako ostatní rodiny na domácím vzdělávání ani oni nejsou odkázáni na nějaký režim, mohou si čas a den rozvrhnout dle vlastních potřeb. Velice mě však

zaujala odpověď na otázku, v čem rodina spatřuje nevýhody domácího vzdělávání: *„Odpor a pochybnosti příbuzných, finanční zajištění rodiny a platby za kroužky, do kterých syn dochází. Jelikož máme více času, dochází do více kroužků. Dále bych uvedla menší možnost rodičů odpočinout si od svých dětí.“* Během domácího vzdělávání matku překvapilo pouze to, že syn je schopen sám od sebe slušně oslovovat cizí lidi a že se u něho rozvíjí samostatnost. Jak uvádí dotazovaná matka: *„Překvapilo mě, že mizí až extrémní introverze syna a jeho fixace na rodinu. Zvládne oslovit i úplně cizí lidi, být platným členem kolektivu ve vzdělávací skupince, navazovat skutečná přátelství.“* Tato odpověď mě samotnou velice překvapila, jelikož jsem si myslela, že děti na domácím vzdělávání jsou méně samostatné, mohou se na rodiče obrátit prakticky kdykoliv. Uvedená rodina byla o trochu méně sdílnější než ta předchozí, i přesto si však myslím, že se mi povedlo získat kvalitní odpovědi na mé otázky.

10.3. Rodina č. 3

Uvedený rozhovor jsem měla možnost absolvovat pouze v online prostředí. S danou rodinou jsem se spokojila prostřednictvím Skype. Rozhovor probíhal klidněji a přátelštěji v porovnání se dvěma předchozími uskutečněnými rozhovory. Dotazovaná matka byla velmi sdílná, odpověděla mi na všechny moje položené otázky. Na kameře jsem měla možnost na malou chvíli zahlédnout celou její rodinu a prostředí, ve kterém žijí, což mi hodně pomohlo, byla jsem díky tomu více vtažena do děje.

Daná rodina bydlí v rodinném domku, který sdílí společně s prarodiči. Rodina doma aktuálně vzdělává dvě dcery, které nikdy nenavštěvovaly základní školu. Největší výhodou i tato rodina spatřuje v tom, že si mohou zorganizovat čas dle svých vlastních možností, nemusí se upínat k nějakému režimu. Ohledně nevýhod domácího vzdělávání se matka rodiny vyjádřila následovně: *„Žádné nevýhody v domácím vzdělávání nespátřuji. My jako rodina jsme problémy neprožívali. Jen je potřeba brát domácí vzdělávání zodpovědně, abychom místo užitku na dítěti nenapáchali škody a dítě nemuselo něco dohánět naší chybou.“* Myslím, že tuto skutečnost si většina rodin neuvědomuje, přitom je velmi důležité dbát na to, abychom díky domácímu vzdělávání dítěti nějakým způsobem neubližovali, ale aby pro něho tato forma vzdělávání byla přínosná. Pedagogické vzdělání totiž opět nemá ani jeden z rodičů, přesně tak tomu bylo u všech dotazovaných rodin.

Uvedená rodina, jako jedna z mála na domácím vzdělávání, dodržuje určitý režim: „Většinou máme pravidelný režim. Ráno snídaně, společné čtení Bible, výuka. Po obědě zájmové kroužky, mezi které patří housle a balet. Samozřejmě některé dny jsou přizpůsobené aktuálním situacím.“ Osobně si myslím, že je důležité, aby děti vzdělávané doma dodržovaly určitý režim, většina rodin se ale k tomuto názoru staví s odporem.

Ani tato rodina nelituje svého rozhodnutí vzdělávat své děti doma, matce to vyhovuje zejména z toho důvodu, že odjakživa měla práci, kterou mohla provádět z domu. Nebyl pro ni tedy problém, vzít si své děti domů a vzdělávat je tam, naopak je za tuto skutečnost velmi ráda a nic by na ní nechtěla změnit.

10.4. Rodina č. 4

Rozhovor s poslední rodinou jsem taktéž absolvovala online. Dcera této rodiny, jako jediná z dotazovaných rodin měla možnost po dobu dvou let navštěvovat běžnou základní školu. Děti z předchozích rodin nikdy neměly možnost navštěvovat základní školu, s domácím vzděláváním totiž rodiny začaly hned od první třídy. Daná rodina měla možnost se přesvědčit, že jejich dceři školní prostředí opravdu neprospívá. Ostatní rodiny se pro domácí vzdělávání rozhodli na základě vlastního uvážení, žádné důvody pro tento typ vzdělávání neměly. Jelikož rodina vlastní rodinný penzion, ve kterém zároveň bydlí, matka má dostatek času na vzdělávání své dcery.

Důvod pro rozhodnutí dát dceru na domácí vzdělávání byl v této rodině zcela jasný: „Dcera má dysgrafii, dyslexii a dyskalkulii, pak má poruchu pozornosti, ADHD, lehce vývojovou dysfázii. Výuka ve škole tak, jak je nastavená frontálně a v počtu 30 žáků se dvěma asistentkami, není vyhovující.“ Největší výhodou tedy matka spatřuje v tom, že ona sama nejlépe zná své dítě, takže vidí, kdy se soustředí, vidí, kdy si potřebuje dát pauzu. Vlastní organizace dne a individuální přístup je pro tuto rodinu zcela zásadní a hlavní výhodou. Jako nevýhodu matka uvedla to, že dítě na domácím vzdělávání ztrácí sociální kontakt se svými vrstevníky. Jak sama uvedla: „Nevýhoda je to, že je bez kolektivu. Moje dcera je velmi společenská. Máme výhodu v tom, že máme s manželem velký sportovní oddíl, tudíž od narození se s ostatními sžívá, socializace jako taková jí nechybí. Jelikož navštěvovala první a druhou třídu, tak si stihla vytvořit kamarády. Tudíž má kamarády jak v tom sportovním oddíle, tak i ve škole, za což jsem ráda.“

Ani tato rodina nedodržuje žádný pravidelný režim, výuku se ovšem ve většině případu snaží matka směřovat na dopolední hodiny. Výuku se matka snaží realizovat na

reálných a skutečných věcech, jak sama uvádí: „*Snažím se hodně opírat o reálné věci. Dále hodně stavíme vyučování na jazyku, konkrétně na anglickém. Český jazyk jí jde, tam je to v pohodě. To hlavní na domácím vzdělávání je to, hledat silné stránky toho dítěte, jedině tak ho to totiž bude bavit.*“

Tato rodina byla ze všech dotazovaných nejsdílnější. Na konci rozhovoru matka uvedla, že domácí vzdělávání rozhodně není vhodné pro každou rodinu a ani pro každé dítě. Zastávala názor, že každé dítě by mělo mít možnost vyzkoušet si výuku ve škole, aby vědělo, jaké to je. Rodina musí být také po finanční stránce dobře zabezpečena, aby nápor domácího vzdělávání zvládla. Dle slov matky je důležité umět si den zorganizovat, aby si každý člen domácnosti našel čas sám na sebe. Jak sama dodává: *Dítě potřebuje čas pro sebe a já jako matka taky. To je takový kámen úrazu, domácí vzdělávání je sice skvělé, je to super, ale je to náročné a člověk musí někdy odpočívat. Snažím se, aby šla za kamarády, aby dělala věci beze mě, abych jí pořád nestála za zadkem. Aby zkrátka nevznikla ponorka.*“

10.5. Shrnutí polostrukturovaných rozhovorů

Z výše uvedených rozhovorů, které mi sloužily jako sonda do problematiky, mi vyplynulo několik zajímavých poznatků, které bych ráda shrnula. Žádná ze zde uvedených rodin se nesečkala s dobrými ohlasy okolí ohledně názoru na domácí vzdělávání, tuto odpověď jsem očekávala a nijak mě nepřekvapila. Vyzpovídané rodiny se nesečkaly s dobrými ohlasy svého okolí, ovšem svého rozhodnutí ohledně domácího vzdělávání v žádném případě nelitují. Jejich blízcí a známí nedokázali pochopit to, že pro jejich děti a pro ně samotné, jako pro rodiče, je domácí vzdělávání nejlepším možným řešením. Ze začátku na ně všichni pohlíželi s tím, že nutně musí vyčnívat z davu a dělat něco jiného než ostatní. V tom ale podstata domácího vzdělávání nespočívá. Podstata domácího vzdělávání spočívá především v rozvoji silných stránek dětí. I přesto, že nikdo ze zde uvedených rodičů nemá pedagogické vzdělání, o svém rozhodnutí nepochybují a během své domácí výuky se nesečkali se situací, se kterou by si nedokázali poradit.

Domácímu vzdělávání se věnují pouze matky dětí. Otcové v tomto případě zabezpečují finanční stránku rodin, starají se o funkční chod domácnosti. Na výuce svých dětí se otcové těchto rodin vůbec nepodílejí, ani nejsou nijak nápomocní, vše tedy zůstává na břemenech matek. Velice mě překvapilo, že rodiny nedodržují žádný speciální režim. Pouze jedna rodina mi odpověděla, že se snaží výuku směřovat ve většině případů na

dopolední hodiny, ale ani to pro ně není podmínkou. Ve všech rodinách panuje poklidný režim, bez stresu, bez větších pravidel. Výuku si všechny rodiny organizují dle aktuálního dne, nálady, počasí a možností, které mají k dispozici. K výuce ve většině případů využívají učebnice a pracovní sešity, které mají k dispozici od své kmenové školy. Dále se snaží využívat nejrůznější internetové stránky, pracovní listy, naučné knihy a encyklopedie. Ve většině rodin si děti samy řeknou, o které knihy mají zájem, co se chtějí učit. Na výuku se rodiče nijakým speciálním způsobem nepřipravují, mají většinou už svůj zavedený systém, kterým se řídí.

Z uvedených rozhovorů jsem nabyla dojmu, že děti jsou v podstatě učiteli pro sebe samé. Jejich matky je znají nejlépe, vědí, co je zajímavé, co je pro ně důležité. Proto ve většině případů nechávají na rozhodnutí dětí, co se chtějí v daný den učit, jak si chtějí den zorganizovat. Neplatí to tak ovšem vždycky. Ve většině případů se probírané učivo snaží matky vztáhnout na praktické věci. Není pro ně důležité pročítat si učebnici českého jazyka, kde je podrobně sepsán popis pracovního postupu. Tento popis si mohou s dětmi vyzkoušet například při pečení bábovky, nebo při sestavování nového kusu nábytku. Velice se mi líbí, že se snaží veškeré věci a podněty přenášet do praxe. Tohle je totiž myslím jedna z mála věcí, která v klasickém školství trochu schází.

Důvody, které vedly rodiny k rozhodnutí pro domácí vzdělávání, jsou různé. Z uvedených rozhovorů vyplynulo, že důvodem byla buď špatná zkušenost rodičů s mateřskými školami, kam jejich dítě docházelo, případně ničím nepodložený pocit, že dítěti nebude ve škole věnováno dostatečné množství pozornosti. Jednoduše řečeno, rodiny ztratily důvěru ve školství. Rodiče měli pocit, že by jejich dítě v kolektivu tolika dětí zakrnělo, učitel by na ně neměl dostatek času a jejich dítě by bylo ochuzeno o možnost kvalitního vzdělávání. I když se rodiny shodly na tom, že domácí vzdělávání není vhodné pro každou rodinu, jelikož zde hraje velkou roli zaměstnání rodičů a s ním spojená finanční stránka, i přesto svého rozhodnutí v žádném případě nelitují.

Z mého pohledu je domácí vzdělávání vhodné buď pro děti nadané, které by se ve škole nudily, jelikož toho umí daleko více než jejich vrstevníci, na druhé straně je domácí vzdělávání vhodné i pro děti, které trpí určitou poruchou, ať už se jedná o Aspergerův syndrom, autismus, poruchu pozornosti, případně poruchy čtení a pravopisu, dyslexii a dysortografii. Zejména v takových případech bych domácí vzdělávání sama doporučila, pokud si na to dané rodiny troufnou.

Největší výhodu spatřují dotazované rodiny v již zmíněném individuálním přístupu, ve vlastní organizaci času a v převádění běžných činností z učebnice do praktického života. Rodiny dále za výhodu považují možnost výuky v různých prostředích, oblíbená je zejména výuka venku, v přírodě. Za výhodu to považují z toho důvodu, že jejich děti se mohou od útlého věku sžívat s přírodou, dále jsou méně nemocné, jelikož příroda slouží jako prevence různých respiračních chorob. Zdravý a pevný imunitní systém je vzhledem k aktuální epidemiologické situaci velmi důležitý.

Ohledně nevýhod domácího vzdělávání, se dané odpovědi začaly trochu lišit. Některé rodiny nevidí v domácím vzdělávání žádnou nevýhodu, za svým rozhodnutím si pevně stojí a mají pocit, že pro své dítě dělají to nejlepší. Jiným rodinám schází sociální kontakt, který jejich děti nemohou získávat, jelikož se od první třídy vzdělávají v domácím prostředí. Některé rodiny se bojí toho, že časem bude jejich dítě nesamostatné, proto se snaží si během dne najít čas každý pro sebe. Je důležité, aby dítě vědělo, že matka tu pro něho za každé situace nebude a budou i chvíle, kdy si bude muset poradit samo.

Z průběhu uvedených rozhovorů jsem měla příjemný pocit. Nesetkala jsem se s žádnou nepříjemnou nebo vyhýbavou odpovědí. Jak už jsem zmínila výše, některé rodiny odpovídaly stručně, jiné byly sdílnější. Za velký úspěch považuji to, že mi rodiny odpověděly na všechny mé připravené otázky v polostrukturovaném rozhovoru. Na základě odpovědí a nově získaných poznatků je vytvořen dotazník, který z velké části vychází z otázek v rozhovorech. Hlavním cílem mé práce je totiž zjistit, jaké jsou výhody a nevýhody domácího vzdělávání z pohledu rodičů.

11. Dotazník

Dotazník lze charakterizovat jako psaný soubor otázek. Dle pedagogického slovníku je dotazník: „výzkumný a diagnostický prostředek ke shromažďování informací prostřednictvím dotazovaných osob. Podstatou je soubor otázek (výroků), zkonstruovaný podle kritérií vědecké metodologie, předkládaný v písemné formě“ (Průcha, Mareš Walterová, 2003, s. 49).

Podstata dotazníku je zjišťování informací prostřednictvím psaného projevu. Respondent vyplňuje dotazník zcela sám, komunikace tedy probíhá pouze prostřednictvím písemně kladených otázek. Dotazník je technika sběru dat, prostřednictvím které získáváme potřebné informace o dané problematice. Díky své nenáročnosti a snadnému vyhodnocení, v případě dobře položených otázek, se stal jednou z nejpoužívanějších technik nejen v sociologickém a pedagogickém výzkumu. Pro formulaci otázek platí vcelku podobné zásady jako u rozhovoru. V případě dotazníku je však velmi důležité klást důraz na formulaci jednotlivých otázek a na přehled možných odpovědí. Jelikož se respondent nemůže v průběhu vyplňování na cokoli zeptat svého tazatele, je opravdu velmi důležité, aby byla otázka jednoznačná a srozumitelná. Dotazník jako takový s sebou přináší řadu výhod, mezi které můžeme zahrnout snadnou a rychlou administraci, možnost oslovení většího množství respondentů, dále lze údaje snadno kvantifikovat a v neposlední řadě je velkou výhodou anonymita jednotlivých dotazníků. Za nevýhody můžeme považovat nevyplnění jednotlivých otázek, subjektivitu odpovědí, špatně položené otázky, na které dostaneme zkreslené odpovědi (Skutil, 2011).

Velmi podstatný vliv na kvalitu dotazníku má i jeho anonymita. Použití anonymity dotazníku totiž může ovlivnit objektivnost a validitu získaných odpovědí. Za výhodu anonymního dotazníku je pokládána zejména větší otevřenost dotazovaných. Za své odpovědi se nemusí stydět, nemusí si nic vymýšlet. Při vytváření dotazníku si musíme uvědomit, že dotazovaného musíme zaujmout. S tím souvisí i počet odpovědí a čas, který dotazovaný stráví nad dotazníkem. Je tedy doporučováno pokládání více uzavřených otázek, méně těch otevřených. Každému výzkumu a šetření musí předcházet formulace cílů, jinak tomu není ani u dotazníkového šetření (Řezanková, 2007).

11.1. Průběh a vyhodnocení dotazníku

Vytvoření dotazníku je pokládáno za velice obtížnou činnost, dalo by se říct, že se jedná o jednu z nejobtížnějších prací v empirickém zkoumání vůbec. Celý zhotovený

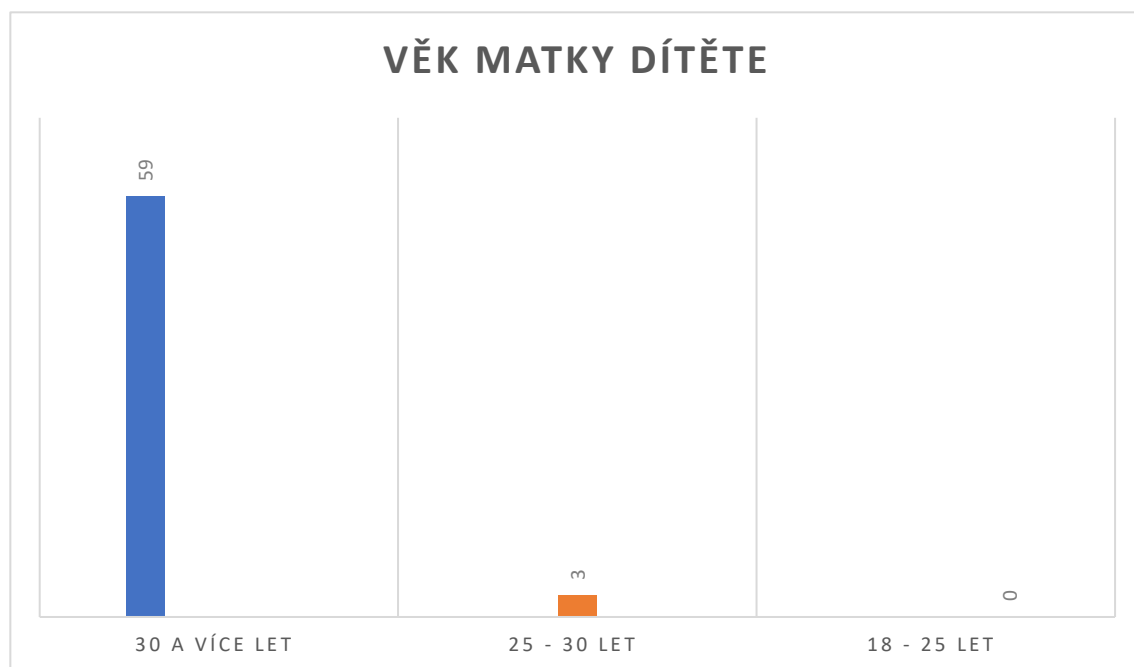
dotazník naleznete v příloze č. 6. Dotazník je v mé práci hlavním stěžejním nástrojem, obsahuje celkem 20 otázek, konkrétně 10 otevřených a 10 uzavřených. Otázky vycházejí z předchozích uskutečněných rozhovorů. Především se v dotaznících zaměřuji na výhody a výhody domácího vzdělávání z pohledu rodičů, dále je zde kladen důraz na důvody, které vedly rodiče k rozhodnutí pro domácí vzdělávání. V neposlední řadě se ptám na přínos, který rodiče v domácím vzdělávání spatřují a který je každodenně ovlivňuje. Jelikož se jedná o specifickou skupinu lidí, předpokládaný počet respondentů v dotazníkovém šetření byl 50 respondentů. Nakonec se mi povedlo získat celkem 64 respondentů, z toho 2 dotazníky nemohly být použity z důvodu nesprávného vyplnění otázek. Konečný počet respondentů je tedy 62. Dotazníkové šetření jsem uvedeným rodinám zaslala online formou. Na rodiny jsem dostala kontakt od čtyř rodin, se kterými jsem vedla polostrukturované rozhovory, měla jsem štěstí, že byli velmi sdílní a při rozesílání dotazníku mi byli nápomocni. Dotazníkového šetření se zúčastnily rodiny z Královéhradeckého, Středočeského, Libereckého a Pardubického kraje. Odpovědi na jednotlivé otázky a výsledky samotného šetření jsou podrobně sepsány v následující kapitole.

11.2. Výsledky dotazníkového šetření

Jak jsem již uvedla, dotazníkového šetření se zúčastnilo celkem 62 respondentů. Dotazník byl určen pro rodiče, kteří v současné době vzdělávají své děti doma, případně měli své děti na domácím vzdělávání v minulosti. Dotazník vyplnily pouze matky od rodin, jelikož ve všech případech mají právě ony na starosti domácí výuku svých potomků. Při zpracování výsledků dotazníkového šetření jsem se nesetkala s žádnými nejasnostmi a problémy.

Otázka č. 1: Věk matky dítěte.

Z uvedených respondentů bylo celkem 59 rodičů starších 30 let. Zbylí 3 respondenti spadají do věkové kategorie 25-30 let.

Graf 1 Věk matky dítěte

Otázka č. 2: Věk Vašeho dítěte či dětí, které je, či bylo na domácím vzdělávání.

Věk dětí, které v současné době absolvují domácí vzdělávání, se pohyboval v rozmezí od 6 do 12 let, jedná se tedy o žáky 1. stupně základních škol. Pouze 5 dětí bylo starších 12 let, v tomto případě se jedná o žáky 2. stupně ZŠ.

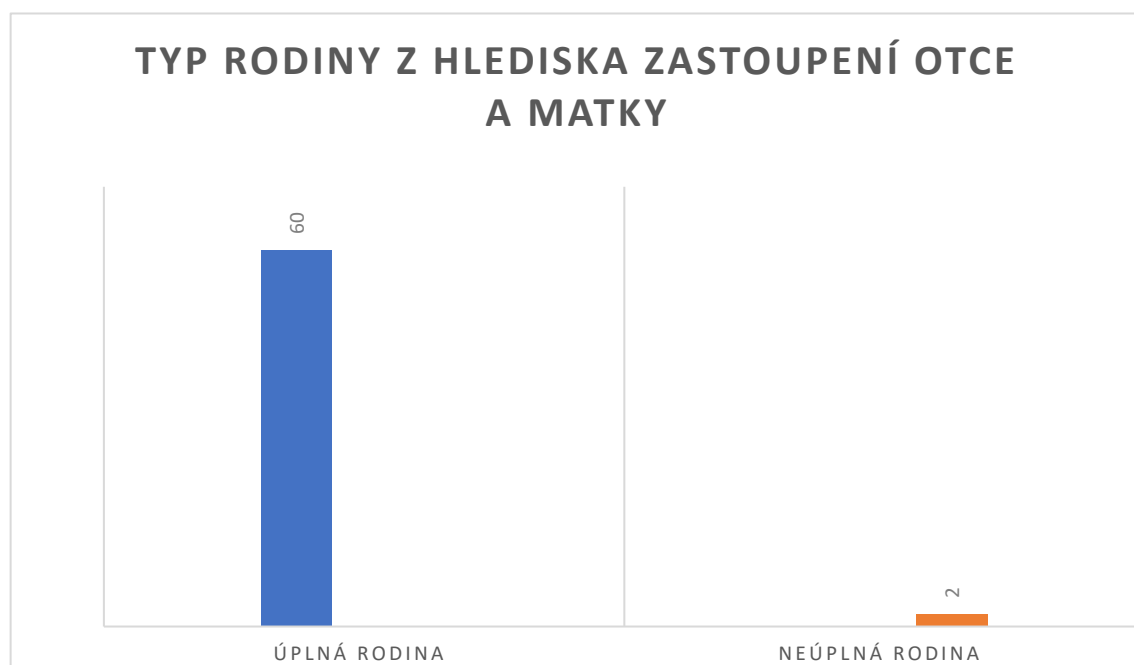
Otázka č. 3: Jak dlouho své dítě/děti vzděláváte doma?

V následující otázce jsem se v dotazníku zabývala tím, od jakého roku věku dítěte se rodiče rozhodli pro domácí vzdělávání. Zde se odpovědi trochu lišily. Celkem 10 ze 62 respondentů uvedlo, že se jejich děti vzdělávají doma již od narození, tudíž

nedocházely do mateřské ani základní školy. Další část respondentů, konkrétně 23 ze 62 dotazovaných uvedla, že jejich děti jsou na DV od 1. třídy. Zbytek dotazovaných, tedy 30 respondentů uvedlo, že jejich děti přešly na domácí vzdělávání zhruba ve 2.- 4. třídě, ve věku od 8 do 10 let.

Otázka č. 4: Je Vaše rodina úplná? (matka, otec, dítě)

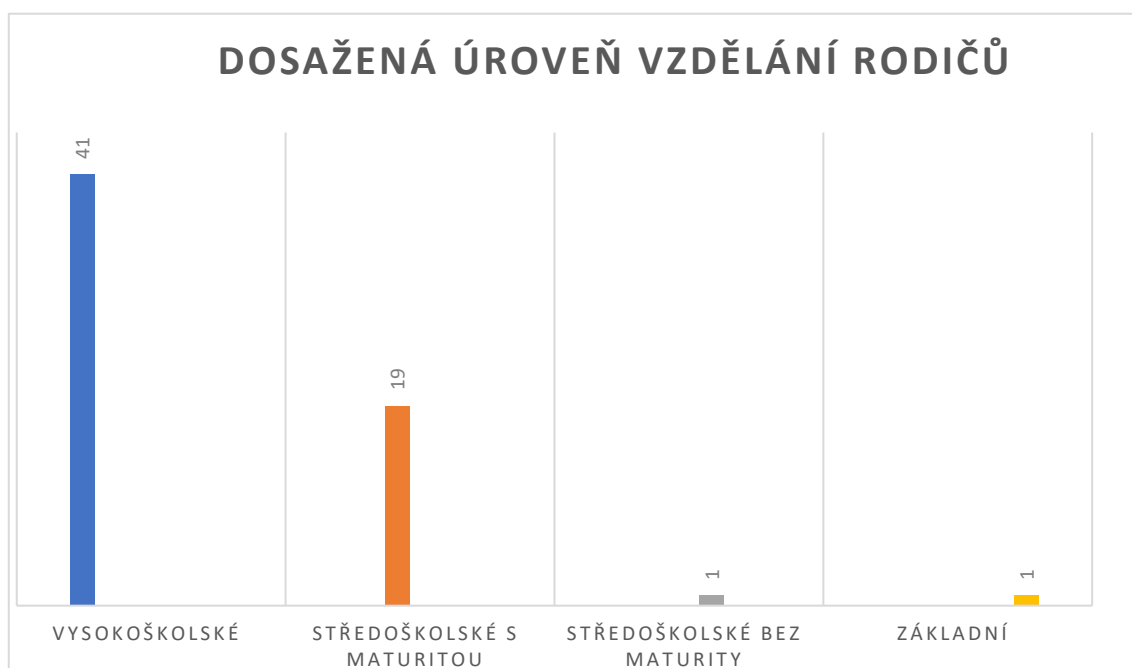
Celkem 60 rodin je úplných, tudíž žijí společně matka, otec i dítě v jedné domácnosti. Pouze dvě rodiny uvedly, že mají střídavou péči. Tuto odpověď jsem předpokládala, osobně si myslím, že pro domácí vzdělávání jsou vhodné zejména rodiny úplné, jsou schopny svým dětem poskytnout bezpečnější a stabilnější prostředí než rodiny neúplné.

Graf 2 Typ rodiny z hlediska zastoupení otce a matky

Otázka č. 5: Jaká je nejvyšší dosažená úroveň Vašeho vzdělání?

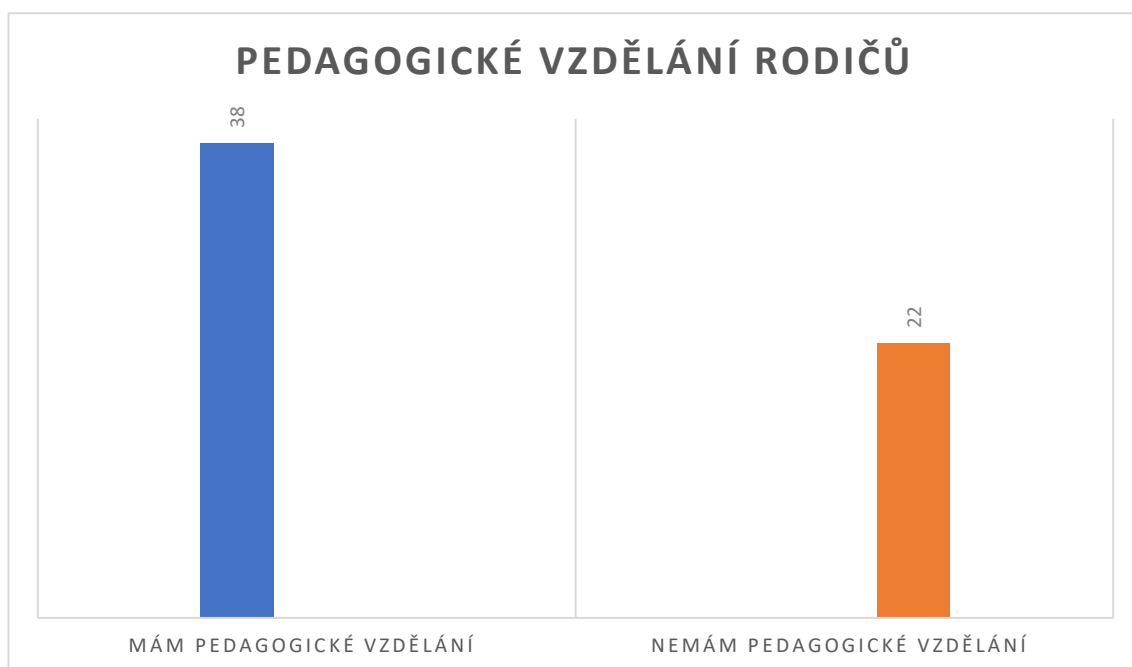
Následující otázka se zabývala nejvyšším dosaženým vzděláním rodičů. Z polostrukturovaných rozhovorů, které jsem uskutečnila jako sondu do problematiky, před samotným sestavováním dotazníků mi vyšlo, že žádná z dotazovaných rodin vysokoškolské vzdělání neměla. Výsledkem, který vzešel z dotazníku jsem mile překvapena. Následující graf uvádí, že vysokoškolské vzdělání má 41 dotazovaných rodičů, středoškolské s maturitou má celkem 19 rodičů, středoškolské bez maturity pouze 1 dotazovaný a základní vzdělání má také 1 dotazovaný.

Graf 3 Dosažená úroveň vzdělání rodičů

Otázka č. 6: Máte pedagogické vzdělání?

Následujícím výsledkem, který z dotazníků vzešel, jsem byla taktéž potěšena. Celkem 38 respondentů uvedlo, že má pedagogické vzdělání, zbylých 22 respondentů pedagogické vzdělání nemá. Myslím si, že pokud se rodiče rozhodnou vzdělávat své dítě doma, měli by mít pedagogické vzdělání. Sice většina rodin argumentuje tím, že své dítě znají nejlépe a vědí, co se sluší a patří. Na druhou stranu nesmí docházet k tomu, že svému dítěti budou rodiče ubližovat tím způsobem, že mu nebudou schopni předat co nejvíce pedagogického vzdělání, které mu náleží, a na které má stejné právo, jako žáci ve vzdělávacích institucích. Není totiž důležitá kvantita učiva, ale jeho kvalita.

Graf 4 Pedagogické vzdělání rodičů

Otázka č. 7: Pro jaké děti je domácí vzdělávání vhodné?

Z dotazníků dále vyplynulo, že domácí vzdělávání je vhodné dle dotazovaných rodičů pro širší škálu dětí. Odpovědi byly velmi různorodé, i přesto se však některé shodovaly. Nejvíce rodičů odpovědělo, že DV je vhodné zejména pro introvertní typy dětí. Jedná se o děti, které nevyhledávají společnost, nejsou rády v centru dění, mají rády svůj systém, řád, soukromí a klid. Domácí vzdělávání je vhodné i pro děti nadprůměrně inteligentní, mezi které rodiče nejčastěji řadí děti nadané. Celkem 18 ze 62 respondentů odpovědělo, že DV prospívá zejména nadaným dětem. Ve školní instituci tato populace neprospívá, po většinu času se tam nudí a jejich spolužáci na ně nepohlíží přátelsky, vzájemně se tyto dvě skupiny nezvládnou pochopit a respektovat. V odpovědích se dále ukázalo, že DV je vhodné pro každé dítě a pro každou rodinu, které DV jako takové vyhovuje. V neposlední řadě zde rodiče uvedli, že domácí vzdělávání je vhodné pro jakékoliv dítě bez rozdílu, je vyhovující pro všechny, kteří si na to troufnou a mají tomu uzpůsobenou zejména svoji práci a svůj styl života.

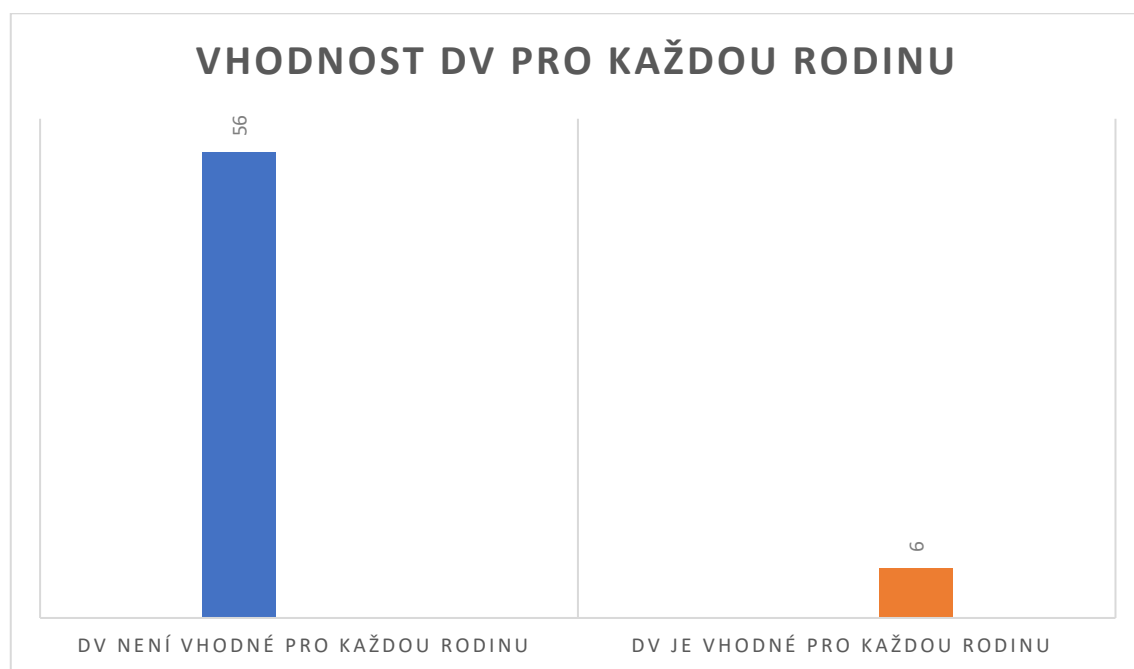
Otázka č. 8: Uveďte důvody, které Vás vedly k rozhodnutí pro domácí vzdělávání.

Důvody, které vedly rodiče k rozhodnutí pro domácí vzdělávání, byly různé. Opakovaly se zejména odpovědi, které vystihovaly individuální přístup, který mohou rodiče svým dětem věnovat. Za další důvody rodiče považují vlastní uzpůsobení tempa

výuky a možnost zohlednit aktuální možnosti a schopnosti dětí. „Školství se za 10 let vůbec nezměnilo, všechno probíhá stále stejně.“ Zejména tato odpověď jednoho z respondentů mě velice překvapila. Mezi další důvody můžeme zařadit vývojové poruchy, a to zejména autismus případně Aspergerův syndrom, nevyhovující základní školu, nebo touhu a zvědavost domácí vzdělávání vyzkoušet. Pro rodiče na DV je důležitá svoboda a možnost organizace vlastního času a programu. Právě i tyto důvody vedly rodiče k jejich rozhodnutí. Celkem 6 respondentů odpovědělo, že se jejich děti pro domácí vzdělávání rozhodly samy, celkem 4 respondenti odpověděli, že bohužel nenašli žádný důvod, který by je přesvědčil dát jejich děti do institucionálního vzdělávání.

Otázka č. 9: Myslíte si, že je domácí vzdělávání vhodné pro každou rodinu?

V následující otázce uvedlo celkem 56 respondentů, že domácí vzdělávání není rozhodně vhodné pro každou rodinu. Zbýlých 6 dotazovaných odpovědělo, že DV je vhodné pro každou rodinu.

Graf 5 Vhodnost domácího vzdělávání pro každou rodinu

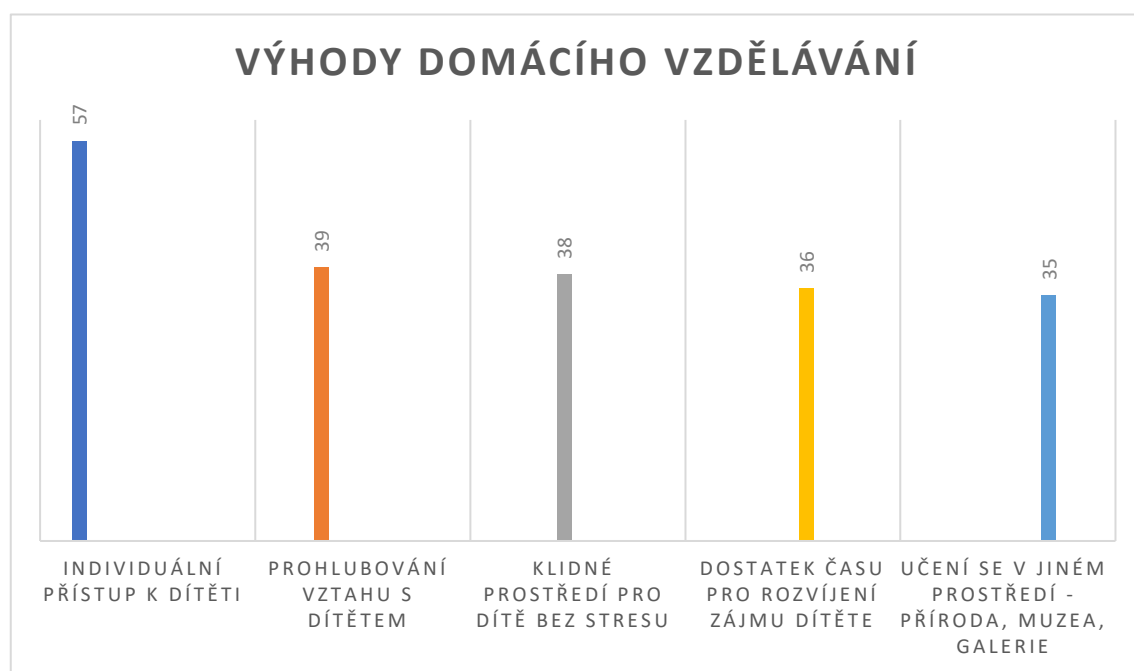
Otázka č. 10: V čem vidíte největší přínos domácího vzdělávání pro své dítě/děti?

I tyto odpovědi na otázky byly velmi různorodé. V některých případech se přínos domácího vzdělávání ztotožňoval s důvody, které vedly rodiče k rozhodnutí pro DV. Největší přínos této alternativy vzdělávání spatřují rodiče v individuálním přístupu, přizpůsobení vzdělávání potřebám a zájmům dítěte a v trávení společného času. Za další přínos rodiny považují svobodu, mohou si uzpůsobit svůj režim dne svým vlastním

potřebám, nemusí se ničím, ani nikým omezovat. Důležitý je kvalitně strávený a smysluplně využitý čas s jejich rodinou.

Otázka č. 11: Z nabízených možností zaškrtněte maximálně 5 výhod, které Vám domácí vzdělávání přináší.

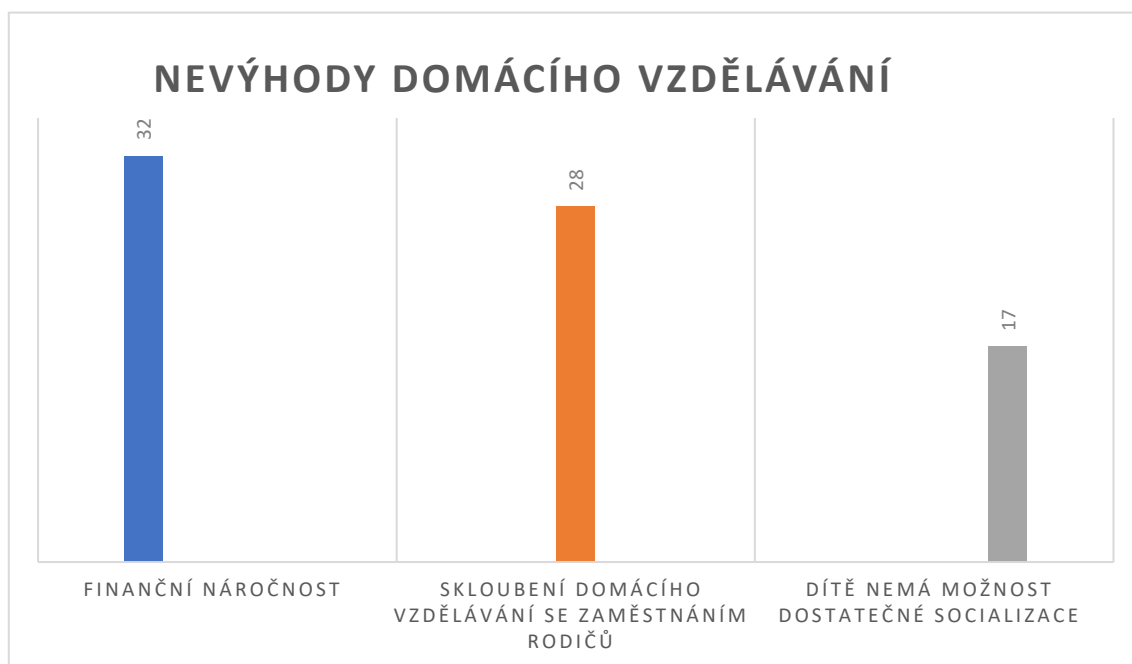
Graf č. 6 znázorňuje, jaké jsou výhody domácího vzdělávání z pohledu rodičů. Z původních 11 výhod, které jsem v dotazníku uvedla, jsem vybrala pouze pět nejdůležitějších, tedy ty, které zaškrtnly i dotazované rodiny. Celkem 57 respondentů uvedlo, že za největší výhodu považují individuální přístup k dítěti, 39 dalších uvedlo, že je pro ně důležité prohlubování vztahu s dítětem. Celkem 38 rodin uvedlo, že za výhodu považují klidné prostředí bez stresu a pro dalších 36 rodin bylo výhodou mít dostatek času pro rozvíjení zájmu dítěte. V neposlední řadě celkem 35 respondentů odpovědělo, že je pro ně výhodou učení se v jiném prostředí - příroda, muzea, galerie.

Graf 6 Výhody domácího vzdělávání

Otázka č. 12: Z nabízených možností zaškrtněte maximálně 3 nevýhody, které spatřujete v domácím vzdělávání.

Graf č. 7 znázorňuje nevýhody domácího vzdělávání z pohledu rodičů. Ze 7 možností, které dotazník nabízel, jsem vybrala pouze 3 největší nevýhody, které rodiče v domácím vzdělávání shledávají. Celkem 32 respondentů uvedlo, že největší nevýhodou DV spatřují ve financích, dalších 28 vypovědělo, že je pro ně obtížné skloubit domácí vzdělávání se zaměstnáním rodičů. Celkem 17 rodin pak uvedlo, že dítě nemá dostatečnou možnost socializace.

Graf 7 Nevýhody domácího vzdělávání

Otázka č. 13: Uveďte další výhody či nevýhody, které spařujete v domácím vzdělávání, pokud již nebyly specifikované v předchozích dvou otázkách.

V této otázce jsem prostřednictvím dotazníků obdržela pouze 16 odpovědí, jelikož se jednalo o doplňující otázku. Domácí vzdělávání umožňuje více času na volnočasové aktivity, podporuje samostatnost dětí a lepší zapojení dětí do domácích prací a do celkového chodu domácnosti. Za nevýhody můžeme dále považovat nesamostatnost dětí, jak někteří rodiče uvádějí, nedostatečné množství socializace a finanční náročnost.

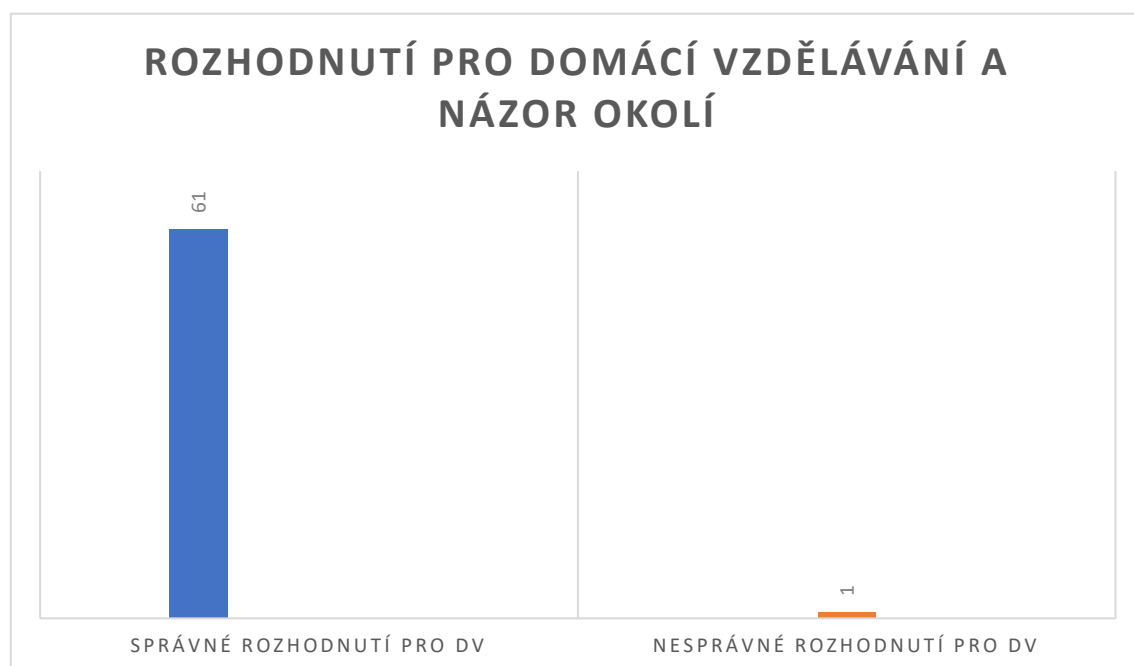

Otázka č. 14: Objevil se u Vašeho dítěte/děti během domácího vzdělávání předpoklad k určitým činnostem, o kterých jste předtím nevěděli? (Nadání v matematice, zájem o kresbu, zájem o sportovní činnosti)?

Konkrétně 29 ze 62 dotazovaných odpovědělo, že u svých dětí žádné další předpoklady k činnostem nezaznamenali. Uvádějí, že jsou zodpovědní rodiče, kteří nejlépe znají své dítě, tráví s ním denně dostatek času a sami nejlépe vědí, co ho zajímá a co potřebuje. Celkem 10 respondentů dále odpovědělo, že u jejich dětí se objevila fotografická paměť, 8 rodin zaznamenalo projevený zájem o hru na hudební nástroj. Nejvíce oblíbené jsou flétna a kytara, mezi odpověďmi se ale objevila i harfa a cimbál. Celkem 7 dětí projevilo zájem o kresbu a 5 dětí se začalo více zajímat o technologie a výpočetní techniku.

Otázka č. 15: Myslíte si, že Vašeho rozhodnutí ohledně domácího vzdělávání bylo správné? Mělo Vaše blízké okolí a rodina stejný názor na domácí vzdělávání jako vy, jakožto rodiče?

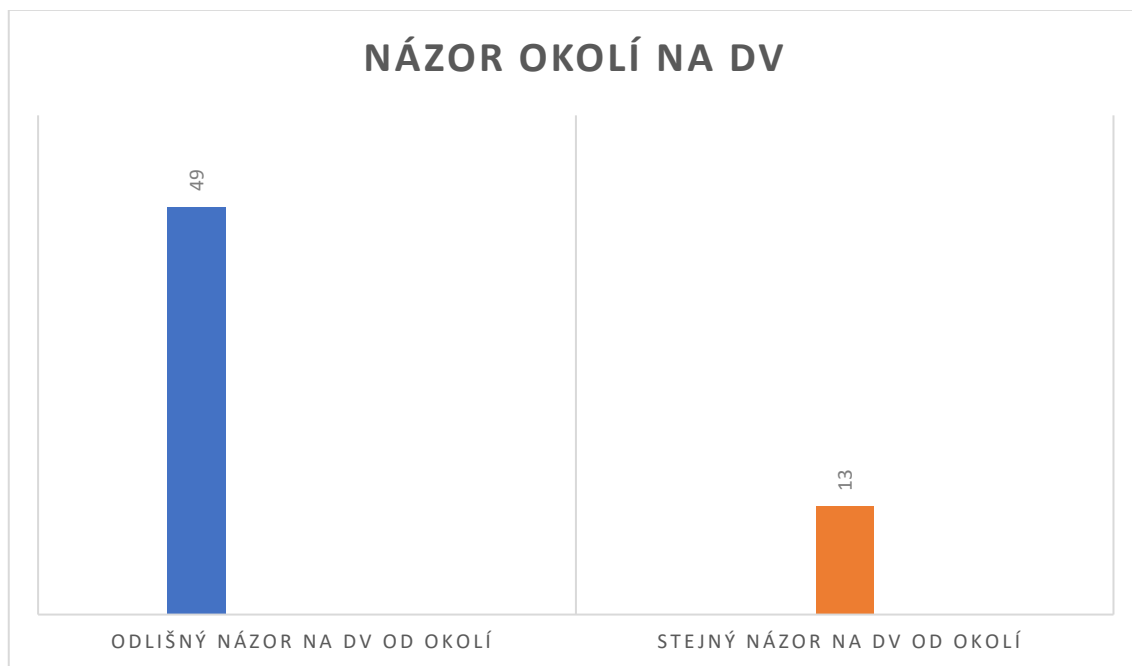
Z grafu č. 8 vyplývá, že celkem 61 rodin je spokojeno se svým rozhodnutím ohledně DV a nechtělo by na něm nic měnit. Pouze 1 rodina odpověděla, že její rozhodnutí ohledně DV nebylo správné.

Graf 8 Rozhodnutí pro domácí vzdělávání

Otázka č. 16: Mělo Vaše blízké okolí a rodina stejný názor na domácí vzdělávání jako vy, jakožto rodiče?

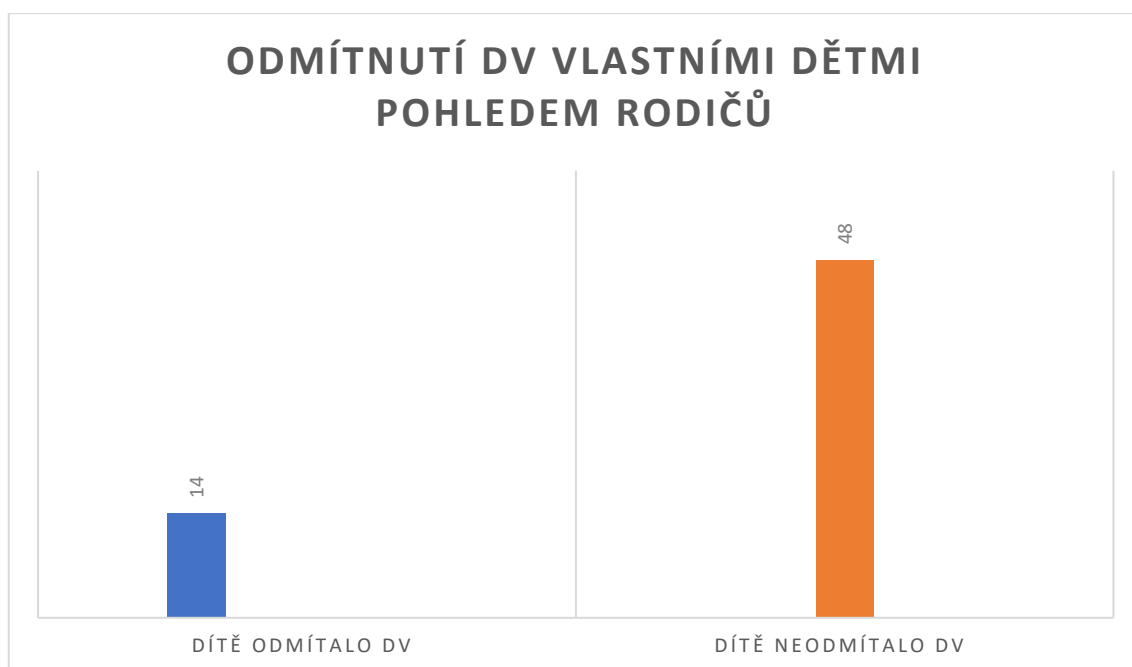
Jak můžeme vidět u grafu č. 9, celkem 49 rodin uvedlo, že se nesetkalo se stejným názorem na DV od svého okolí. Celkem 13 respondentů potom uvádí, že ohlasy jejich okolí nebyly nijak negativní, tudíž se shodovaly s rozhodnutím rodičů.

Graf 9 Názor okolí na domácí vzdělávání

Otázka č. 17: Setkali jste se někdy se situací, že by Vaše dítě domácí vzdělávání odmítalo?

Graf č. 10 uvádí, že celkem 14 respondentů se v minulosti setkala se situací, kdy jejich vlastní děti odmítaly domácí vzdělávání. Zbýlých 48 dotazovaných uvedlo, že nenastala situace, kdy by jejich děti DV odmítaly. Jaké byly nejčastější důvody k odmítnutí tohoto typu vzdělání, je vysvětleno v následující otázce.

Graf 10 Odmítnutí domácího vzdělávání dětmi z pohledu rodičů

Otázka č. 18: Pokud jste u předchozí otázky odpověděli „ANO“, svou odpověď prosím zdůvodněte.

Jak je již zmíněno v předchozí otázce, větší část dětí, které absolvují se svými rodiči domácí vzdělávání, nevzdoruje a je spokojena. V případě rodičů, kteří se setkali s tím, že by jejich dítě DV odmítalo, je to zejména z následujících důvodů. „*Maminka přeci není paní učitelka.*“ Dětem chybí kamarádi, neprobíhá u nich tedy tak častá a pravidelná socializace, jako u dětí v základní škole. Mezi časté odpovědi rodiče zařadili i problémy s autoritou, dítě odmítalo se teď hned učit to, co jim rodič řekl.

Otázka č. 19: Jak jste spokojeni se spoluprací a komunikací na Vaší kmenové škole? Jak tato spolupráce probíhá? Svou odpověď prosím zdůvodněte.

Všichni respondenti, kromě 4, jsou spokojeni se spoluprací a komunikací se svou kmenovou školou. „*Komunikace probíhá v pořádku, bez větších problémů*“. Jiní uvádějí, že komunikace probíhá u některých předmětů hladce, u jiných se s učiteli musí rodiče dohadovat a častěji si dopisovat. „*Obecně však mohu říct, že jsem se spoluprací spokojená, vedení nám vychází vstříc.*“ Obě strany spolu vzájemně komunikují nejčastěji prostřednictvím emailu nebo po telefonu. Tato situace je ovlivněna zejména aktuální nepříznivou epidemiologickou situací. V běžných případech probíhá komunikace mezi školou a rodinou prostřednictvím pravidelných schůzek na půdě kmenové školy.

Otázka č. 20: Jaké výukové metody během domácí vzdělávání využíváte? (např. projekt, didaktická hra, pantomima, řešení problémů apod.) Svou odpověď prosím zdůvodněte.

Odpovědi na tuto otázku byly opět velmi rozdílné. Nejčastěji se však objevovalo učení se pomocí didaktických her a zážitkové učení, které se přenáší do praxe. „*S dcerou se učíme didaktickou hrou, jelikož dcera nepozná, že se učíme.*“ Hodně rodičů dále využívá kombinaci všech dostupných metod, mezi které můžeme zařadit brainstorming, pantomimu, již zmíněnou didaktickou hru, řešení problémů, zážitkové učení, názornou výuku, samostudium a diskusi. Někteří rodiče uvádějí: „*Nemluvíme o metodách, prostě děláme to, co nás zajímá.*“ Jiný rodič odpověděl následovně: „*Nevím, jaké existují výukové metody, nejsem učitel a nemám potřebu přenášet si školu domů.*“ Rodiče dále využívají různé mnemotechnické a Montessori pomůcky, výuková videa a fyzikální a jiné pokusy. Ve většině případů však zvítězila didaktická hra, která je vhodná pro všechny děti bez rozdílu.

11.3. Shrnutí dotazníkového šetření

Během realizace dotazníkové šetření a následného vyhodnocení jsem se nesetkala s žádnými závažnými problémy a nejasnostmi. Dotazníkového šetření se zúčastnilo celkem 64 rodin z Pardubického, Královéhradeckého, Libereckého a Středočeského kraje. Dotazník jsem uvedeným rodinám zaslala prostřednictvím emailů. Jak jsem již uvedla na začátku, dva dotazníky jsem musela vyřadit, jelikož odpovědi nebyly úplné.

Dotazník byl určen pro rodiče, kteří vzdělávají nebo v minulosti vzdělávali své děti doma. Cílovou skupinou se stali rodiče starší třiceti let, většina rodin byla úplných, mohla tedy svým dětem poskytnout bezpečné a klidné prostředí. Jejich děti se aktuálně nacházejí ve věku od 6 do 12 let, tudíž se ve většině případů jedná o žáky první stupně, s výjimkou pěti dětí, které se nacházejí na 2. stupni, tedy v 6. a 7. třídě. Všechny rodiny, které se dotazníkového šetření zúčastnily, aktuálně své dítě vzdělávají doma. Nejčastěji jsou děti vzdělávané v domácím prostředí od první třídy, některé však neměly možnost navštěvovat ani mateřskou školu. Mezi nejčastější důvody, které vedly rodiny k tomuto rozhodnutí, můžeme zařadit nedůvěru ve školství, touhu po tom vyzkoušet zcela novou formu vzdělávání, svobodu rozhodnutí, individuální přístup a vlastní organizaci času a probíraného učiva. Svoboda, vlastní režim a individuální přístup jsou považovány za tři hlavní výhody, které domácí vzdělávání nabízí.

Dle dotazovaných rodičů je domácí vzdělávání vhodné zejména pro děti introvertní, nadprůměrně inteligentní, pro děti s určitou vývojovou poruchou nebo pro děti trpící jistou dysfunkcí, mezi které můžeme zařadit například dyslexii a dyskalkulii. Většina rodičů z dotazníkového šetření, oproti rodičům, se kterými jsem vedla polostrukturované rozhovory, má pedagogické a vysokoškolské vzdělání. Domácí vzdělávání dle dotazovaných rodin není vhodné pro každé dítě ani pro každou rodinu.

Největší přínos spatřují rodiče ve společně stráveném času, ve volném režimu, dále v tom, že jejich děti vyrůstají v klidném prostředí bez stresu. Svoboda a dostatečný čas na probíranou látku patří k dalším přínosným faktorům domácího vzdělávání.

Individuální přístup, prohlubování vztahu s dítětem, klidné prostředí na učení, dostatek času pro rozvíjení zájmu dítěte a učení se v jiném prostředí je hlavních 5 výhod, které rodiče považují ohledně domácího vzdělávání za zcela zásadní a velmi podstatné. Každá mince má dvě strany, tudíž i DV má své nedostatky, mezi které rodiny řadí zejména finanční náročnost, se kterou se musejí potýkat, dále je pro ně obtížné skloubit chod domácnosti a průběh vyučování se zaměstnáním rodičů. V neposlední řadě některé rodiny uvedly, že i nedostatečná socializace jejich dětí patří mezi nevýhodu.

Většina rodin se nesečkala s dobrými ohlasy svého okolí ohledně domácího vzdělávání. Rodiče však tuto skutečnost dopředu předpokládali a byli na kritiku svého okolí připraveni. Postupem času i blízké okolí rodin pochopilo, že dělají správnou věc a dětem v žádném případě neublíží. Nejčastěji se děti na DV vzdělávají prostřednictvím didaktických her, jelikož je to nejpřirozenější způsob získávání nových informací. Dále rodiče využívají i metodu brainstormingu, řešení problémů a obecně kombinaci všech dostupných metod. Ve výzkumu se objevily i rodiny, které žádné ze zde výukových metod nevyužívají, většinou totiž nemají pedagogické vzdělání a dané formy a metody práce jsou pro ně cizí. Snaží se tedy své děti učit dle svého nejlepšího vědomí a svědomí.

12. Shrnutí výzkumného šetření

Výzkumná část mé diplomové práce je rozdělena celkem do dvou částí. V první části jsem provedla polostrukturované rozhovory se čtyřmi rodinami z Královéhradeckého kraje, které mi posloužily jako sonda do problematiky domácího vzdělávání. Na základě rozhovorů jsem ve druhé, stěžejní části svého výzkumu, uskutečnila dotazníkové šetření, jehož výsledky ukázaly, jaké jsou největší výhody a nevýhody domácího vzdělávání, jaký je důvod pro domácí vzdělávání a jak probíhá spolupráce rodin s kmenovou školou.

Rozhovory jsem si s předchozím souhlasem rodin nahrála na diktafon a jejich kompletní přepis naleznete v přílohách mé diplomové práce. Výsledky, které vzešly z dotazníkového šetření, jsem zaznamenala prostřednictvím grafů v předchozí kapitole. Kompletně sestavený dotazník je taktéž k dispozici v přílohách mé práce. Obě zde zmíněné metody mi pomohly získat odpovědi na mé výzkumné otázky.

Výzkumná otázka č. 1: Jaké jsou výhody domácího vzdělávání z pohledu rodičů?

Z uskutečněného výzkumu vyplynulo, že za největší výhody domácího vzdělávání je rodiči považován zejména individuální přístup, který mohou svému dítěti nabídnout. Dále za výhody rodiče považují klidné prostředí bez stresu a bez známkování, dítě má tedy dle rodičů bezchybné podmínky k vlastnímu rozvíjení. V rámci domácího vzdělávání mají rodiče možnost prohlubovat vztah se svým dítětem, disponují dostatečným množstvím času k rozvíjení zájmů svého dítěte, a hlavně mají možnost učit se i v jiném prostředí než jen mezi čtyřmi stěnami. Dále rodiče uvádějí, že prostřednictvím domácího vzdělávání se dítě umí více sžít s chodem domácnosti a dokážou být díky tomu více samostatné, rodiny si mohou organizovat režim dne dle svých aktuálních potřeb.

Výzkumná otázka č. 2: Jaké jsou nevýhody domácího vzdělávání z pohledu rodičů?

Ohledně domácího vzdělávání rozhodně převládají z pohledu rodičů výhody než nevýhody. Za nedostatky DV považují zkoumané rodiny zejména finanční náročnost, se kterou si musí poradit, dále je pro ně obtížné skloubit jejich zaměstnání s výukou a režimem dítěte. Rodiče následně uvedli, že dítě na domácím vzdělávání nemá dostatečné množství socializace, chybí mu kamarádi a jeho komunita. Mezi další nevýhody můžeme zařadit problém s určováním rolí, některé rodiny se potýkají

s problémem, že matka ztrácí svou roli pedagoga ve chvíli, kdy je to nejvíce potřeba. Některé rodiny dále uvedly, že na domácím vzdělávání neshledávají žádné nedostatky.

Výzkumná otázka č. 3: Co bylo důvodem pro rozhodnutí rodičů vzdělávat své děti doma?

Jeden z hlavních důvodů, který vedl rodiny k rozhodnutí pro domácí vzdělávání, byla zejména nedůvěra ve školství. Některé rodiny vzdělávají své děti doma již od útlého věku, jiné rodiny ztratily důvěru školství ve chvíli, kdy si jejich dítě mohlo na pár let vyzkoušet klasickou školní docházku. Mezi další důvody, které z výzkumu vyplynuly, můžeme zařadit svobodu, která se rodinám dostává, rodiče si mohou nastavit vlastní pravidla výuky, vyučování přizpůsobit tempu a možnostem svého dítěte. Další popud, který vedl rodiny k DV je nadprůměrná inteligence jejich potomka, nebo na druhé straně vývojová porucha daného jedince, kterému by se na půdě školy nedostalo dostatečné množství individuálního přístupu a času, který potřebuje.

Výzkumná otázka č. 4: V čem rodiče spatřují největší přínos domácího vzdělávání pro své děti?

Z výzkumu bylo zjištěno, že největší přínos rodiče spatřují již v několikrát zmíněném individuálním přístupu, který mohou svým dětem poskytnout. Dále je pro rodiny k nezaplacení společně strávený čas, výuku si mohou přizpůsobit svým potřebám a svému životnímu stylu, nemusí se tedy řídit přesnými pravidly a známkováním tak, jako ve škole. Jejich děti mají na výuku dostatek času, učí se přirozeným způsobem hlavně prostřednictvím každodenních činností, tedy pomocí praxe, což je jeden z hlavních a velmi důležitých přínosů této formy vzdělání.

Výzkumná otázka č. 5: Jak probíhá spolupráce rodin s kmenovou školou?

Spolupráce rodin s kmenovou školou probíhá bez větších komplikací. Většina rodin uvedla, že jim vzdělávací instituce vychází ve všem maximálně vstříc, poskytnou jim potřebné materiály, pravidelně spolu komunikují.

13. Diskuse

Ke studiu domácího vzdělávání mě v první řadě vedlo nedostatečné množství informací. K objasnění problematiky mi pomohla i literatura a výzkumy, které jsou v mé práci citovány. Myslím si, že je důležité znát výhody a nevýhody domácího vzdělávání, jelikož se jedná o stále atraktivnější formu vzdělávání. Souvisí s tím i současná epidemiologická situace, díky které si i ostatní rodiny mohly vyzkoušet, jaké to je vzdělávat své dítě doma, bohužel to tyto rodiny dělají nedobrovolně.

Hlavním cílem mé práce bylo zjistit, jaké jsou přednosti a nedostatky domácího vzdělávání z pohledu rodičů. Z mého výzkumu vyplynulo, že za nejdůležitější výhody rodiče považují zejména individuální přístup ke svému dítěti, prohlubování vztahů se svým dítětem a vlastní organizaci času. Cílem domácího vzdělávání je pro rodiče zejména klidné prostředí bez stresu a dostatečně velké množství času na probírané učivo. Jak vyplývá z výzkumu dle Pohnětalové: „*když některé rodiny nestihnou probrat učivo dnes, stihnou to zítra*“ (Pohnětalová, 2017).

Děti by se na domácím vzdělávání měly cítit v bezpečí, neměly by se stresovat. Jak uvádí Holt: „*Co se nám nepodaří dnes, může se nám, nebo někomu jinému podařit zítra. Náš neúspěch může otevřít cestu k úspěchu pro někoho jiného*“ (Holt, 1994, s. 41).

Jeden z hlavních důvodů, který vedl rodiny k rozhodnutí pro domácí vzdělávání, byla nedůvěra ve školství, nedostatečný individuální přístup a nemožnost učit se vlastními výukovými metodami. Uvedený výzkum dle Pohnětalové ukazuje, že rodiny na domácím vzdělávání se řídí Školským vzdělávacím programem příslušné kmenové školy, do svého režimu zařazují matky své vlastní metody a formy výuky. Nejčastěji se děti na DV vzdělávají prostřednictvím her, učebnic a pracovních sešitů, které mají k dispozici od příslušné základní školy. Kromě individuální výuky se ve vybraných rodinách realizuje i výuka skupinová nebo vrstevnická (Pohnětalová, 2017).

Největší nedostatky, které rodiče v domácím vzdělávání spatřují, se týkají finanční stránky, spojení výuky dětí se zaměstnáním a nemožnost socializace. Jak uvádí Štech: „*Škola a její způsoby předávání poznatků neodvratně patří ke kognitivní socializaci; je klíčovým činitelem utváření mentálních struktur jedince*“ (Štech, 2003, s. 426).

Problematika domácího vzdělávání je jeden z hlavních problémů dnešního školství, jelikož inkluze nefunguje tak, jak by měla. Z mého výzkumu bylo zjištěno, že domácí vzdělávání je vhodné zejména pro děti nadprůměrně inteligentní nebo pro děti se specifickými poruchami učení. Jak uvádí Matějček: „*Pro děti se specifickými poruchami učení, k nimž dyslexie a dysgrafie patří, platí zásada, že se s nimi musí zacházet opatrně, a to s ohledem na jejich individuální nápadnosti, nedostatky, zvláštnosti, ale i s ohledem na přednosti či silné stránky jejich nadání a povahy*“ (Matějček, 1997, s. 87).

Z uvedených výzkumů tedy vyplývá, že nejzásadnější je pro rodiny a jejich děti na domácím vzdělávání především individuální přístup, vlastní organizace času a svoboda, kterou mají k dispozici. Jak uvádí Mertin, domácí vzdělávání nabízí flexibilitu v uspořádání výuky a režimu dne, dále v komunikaci, jelikož tato forma vzdělávání probíhá v přirozeném rodinném prostředí. Rodiny své děti podporují a snaží se pro ně nacházet ta nejlepší možná řešení ve všech ohledech. Právě z těchto důvodů je domácí vzdělávání velmi cenným a přínosným zdrojem informací, a to nejen pro samotný proces vzdělávání (Mertin, 2003b).

ZÁVĚR

Diplomová práce, která nese název „Přednosti a nedostatky domácího vzdělávání z pohledu rodičů“ mi v první řadě pomohla více nahlédnout do problematiky tohoto typu vzdělání. V teoretické části své práce jsem stručně vymezila pojmy, které s domácím vzděláváním souvisí, následně jsem se zabývala historií domácího vzdělávání jak u nás v České republice, tak i v zahraničí, konkrétně ve vybraných státech střední Evropy. Svou kapitolu zde zaujímají i výukové metody, které lze během domácí vzdělávání využít, není zde opomenuta ani kapitola týkající se legislativy, která popisuje, za jakých podmínek je tento typ vzdělání umožněn. Jsou zde popsány i výhody a nevýhody domácího vzdělávání, které tvoří hlavní náplň a cíl mé práce. Mým hlavním cílem bylo totiž zjistit, jaké přednosti a nedostatky rodiče v tomto typu alternativního vzdělání spatřují.

Pro získání potřebných informací pro svou práci jsem zvolila metodu polostrukturovaného rozhovoru a dotazníkového šetření, který představoval hlavní výzkumnou metodu. Uvedené rozhovory jsem použila jako sondu do problematiky, která mi pomohla zorientovat se v problematice a v nalezení odpovědí na mé výzkumné otázky, které jsem obdržela prostřednictvím dotazníků.

Z výzkumného šetření vyplynulo, že za největší přednosti domácího vzdělávání považují rodiče zejména individuální přístup, který mohou svému dítěti poskytnout, vlastní organizaci času a svobodu, kterou mají k dispozici. Za nedostatky pak rodiče považují zejména finanční a časovou náročnost a nedostatečnou možnost socializace. Někteří odpůrci DV uvádějí, že nedostatečná socializace je považována za největší možné úskalí domácího vzdělávání, jelikož děti vyrůstají odděleně od své komunity.

Každý rodič si pro své dítě přeje to nejlepší, rodič je totiž ten, který své dítě zná nejlépe a snaží se pro něj dělat to nejvhodnější, a právě v tom spočívá celá podstata domácího vzdělávání. Pevně doufám, že má práce bude užitečná i k dalším účelům a že se prostřednictvím ní většina lidí zamyslí nad tím, proč je v současné době domácí vzdělávání čím dál více vyhledávanou formou vzdělávání. Nahlédnutí do problematiky domácího vzdělávání a možnost setkat se s rodinami mě utvrdila v tom, že vzájemná komunikace a individuální přístup tvoří nerozlučnou dvojici.

Tato závěrečná práce mi pomohla nahlédnout do problematiky domácího vzdělávání. Daná forma vzdělávání je dle mého názoru velmi efektivní, nejen že děti vyrůstají v klidném prostředí bez stresu, mají možnost volby, ale zároveň se v těchto

rodinách prohlubuje vzájemná důvěra a komunikace, která je zejména pro dnešní společnost velmi důležitá. Nemohu posoudit, jestli domácí vzdělávání prospívá všem dětem, které ho absolvují, s jistotou však mohu říct, že z provedeného výzkumu vzešly výsledky, které jasně dokazují, že domácí vzdělávání z pohledu rodičů přináší více předností než nedostatků.

Seznam použité literatury

FELCMANOVÁ, Alena. *Rodiče-nečekání spojenci: jak rozvíjet partnerský dialog mezi školou a rodinou*. Praha: Člověk v tísni, vzdělávací program Varianty, 2013. ISBN 978-80-87456-45-3.

FEŘTEK, Tomáš. *Rodiče vítáni: praktický návod, jak usmířit rodiče a učitele našich dětí*. V Praze: Yinachi, 2011. ISBN 978-80-904735-2-2.

FREIOVÁ, Michaela. *Domácí škola: americká zkušenost: podle knihy „Catholic Education: Homeward Bound“*. Praha: Občanský institut, 1996. 19 s. Bulletin OI; č. 63.

KAŠPAROVÁ, Irena. *Spolu: Průvodce domácím vzděláváním v České republice*. Brno: Akademia, 2019. ISBN 978-80-972769-4-2.

KATZOVÁ, Pavla. *Školský zákon: Komentář*. Praha: ASPI, 2008. ISBN 978-80-7357-421-3.

KERLINGER, F. N. *Základy výzkumu chování. Pedagogický a psychologický výzkum*. Praha: Academia, 1972.

KLOFÁTOVÁ, Zuzana. *Škola doma: Příručka pro rodiče i prarodiče (1. - 5. ročník)*. Praha: Praha, 2009. ISBN 978-80-902177-3-7.

KOSTELECKÁ, Yvona, Andrea BELÁŇOVÁ, David HÁNA, Irena KAŠPAROVÁ, Jakub PIVARČ a Zuzana SVOBODOVÍ. *Domácí vzdělávání*. Praha: Univerzita Karlova, Pedagogická fakulta, 2020. ISBN 978-80-7603-187-6.

KOSTELECKÁ, Yvona. Domácí vzdělávání a legislativa. *Orbis Scholae*. 2014, 19(1), 9-26.

KOZLÍK, Jaroslav. *Jak navyknout žáky základních škol myslet, komunikovat a učit se*. Pardubice: Univerzita Pardubice, 2003. ISBN 80-7194-536-6.

HÁNA, David a Yvona KOSTELECKÁ. *Domácí vzdělávání: v kontextu evropských vzdělávacích systémů*. Praha: Univerzita Karlova Pedagogická fakulta, 2019. ISBN 978-80-7290-994-0.

HELUS, Zdeněk. *Dítě v osobnostním pojetí: Obrat k dítěti jako výzva a úkol pro učitele i rodiče*. 2. Praha: Portál, 2009. ISBN 978-80-7367-628-5

- HOLT, John a Patrick FRAGERA. *Teach Your Own: The John Holt Book of Homeschooling*. Da Capo Lifelong Books, 2003, 352 s. ISBN 978-0738206943.
- HOLT, John Caldwell. *Jak se děti učí*. Praha: Strom, 1995. ISBN 80-901662-7-x.
- HOLT, John Caldwell. *Proč děti neprospívají*. Praha: Strom, 1994. ISBN 80-901662-4-5.
- MATĚJČEK, Zdeněk. *Dítě a rodina: v psychologickém poradenství*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1992. ISBN 80-04-25236-2.
- MATĚJČEK, Zdeněk. *Škola rodičů*. Praha: Maxdorf, 1997. ISBN 80-85912-29-5.
- MATOUŠEK, Oldřich. *Rodina jako instituce a vztahová síť: studijní texty*. 1997. Praha: Sociologické nakladatelství, 2.n. 1. ISBN 80-85850-24-9.
- MIOVSKÝ, Michal. *Kvalitativní přístup a metody v psychologickém výzkumu*. Praha: Grada, 2006. Psyché (Grada). ISBN 80-247-1362-4.
- MORKES, František. *Devětkrát o českém školství: (přehledný průvodce)*. V Praze: Pedagogické muzeum J.A. Komenského, 2004. ISBN 80-901461-6-3.
- NITSCHOVÁ, Daniela. Kořeny a přínos domácího vzdělávání. *Moderní vyučování*. 2001, 6(2), 2.
- PETTY, Geoff. *Moderní vyučování*. 6. Praha: Portál, 2013. ISBN 978-80-262-0367-4.
- PROKOP, Jiří. *Školní socializace*. Liberec: Technická univerzita v Liberci, 2001. ISBN 80-7083-536-2.
- PRŮCHA, Jan, Jiří MAREŠ a Eliška WALTEROVÁ. *Pedagogický slovník*. 4. aktualiz. vyd. Praha: Portál, 2003. ISBN 80-7178-772-8.
- ŘEZANKOVÁ, Hana. *Analýza dat z dotazníkových šetření*. Praha: Professional Publishing, 2007. ISBN 978-80-86946-49-8.
- SILBERMAN, Melvin L. a Karen LAWSON. *101 metod pro aktivní výcvik a vyučování: osvědčené způsoby efektivního vyučování*. Praha: Portál, 1997. Pedagogická praxe. ISBN 80-7178.124-x.
- SKUTIL, Martin a kol. *Základy pedagogicko-psychologického výzkumu pro studenty učitelství*. Praha: Portál, 2011. ISBN 978-80-7367-778-7.

STŘELEČ, Stanislav, Eva MARADOVÁ, Jana MARHOUNOVÁ a Evžen ŘEHULKA. *Kapitoly z rodinné výchovy: Pro střední školy*. Praha: FORTUNA, 1992. ISBN 80-85298-84-8.

ŠÁNDOROVÁ, Zdenka. *(Re)socializace v rané péči*. Pardubice: Univerzita Pardubice, 2015. ISBN 978-80-7395-961-6.

ŠTECH, Stanislav. ŠKOLA, NEBO DOMÁCÍ VZDĚLÁVÁNÍ: Teoretická komplikace jedné praktické otázky. *Pedagogika*. 2003, L(III), 418-436.

WALTEROVÁ A KOL., Eliška. *Úloha školy v rozvoji vzdělanosti: 2. díl*. 193. publikace. Brno: Paido, 2004. ISBN 80-7315-083-2.

ZICH, František. *Úvod do sociologického výzkumu*. Praha: Eupress, 2004. ISBN 80-86754-19-7.

ZORMANOVÁ, Lucie. *Výukové metody v pedagogice: tradiční a inovativní metody, transmisivní a konstruktivistické pojetí výuky, klasifikace výukových metod*. Praha: Grada, 2012. Pedagogika (Grada). ISBN 978-80-247-4100-0.

Seznam použitých elektronických zdrojů

GRAY, Peter. Sedm hříchů našeho systému nuceného vzdělávání. *Svoboda učení* [online]. 2012 [cit. 2020-12-10]. Dostupné z: <https://www.svobodauceni.cz/clanek/sedm-hrichu-nase-sytemu-vzdelavani/>

MERTIN, Václav. Domácí vzdělávání má zelenou. *Psychologie dnes* [online]. 2003a, 9.(5), 16 - 17 [cit. 2020-11-14]. Dostupné z: <https://www.rodina.cz/clanek3305.htm>

MERTIN, Václav. *Pedagogicko-psychologické aspekty individuálního vzdělávání* [online]. 2003b, (L (III), 405 - 417 [cit. 2020-12-29]. Dostupné z: <https://pages.pedf.cuni.cz/pedagogika/?p=1969&lang=cs>

POHNĚTALOVÁ, Yveta. *PERCEPTION OF HOME SCHOOLING BY PARENTS' PERSPECTIVE* [online]. In: 2019, s. 3450-3454 [cit. 2020-11-14]. Dostupné z: <https://library.iated.org/view/POHNETALOVA2019PER>

POHNĚTALOVÁ, Yveta, Marie VÁŇOVÁ a Tereza KLINGROVÁ. Didactic Aspects Of Home Education In The Czech Republic. *The European Proceedings of Social and Behavioural Sciences EpSBS* [online]. 2017, 449 - 456 [cit. 2020-12-29]. ISSN 2357-1330. Dostupné z: https://www.europeanproceedings.com/files/data/article/72/2426/article_72_2426_pdf_100.pdf

Školský zákon. *Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy* [online]. Praha: MŠMT, 2016 [cit. 2020-11-13]. Dostupné z: <https://www.msmt.cz/dokumenty-3/skolsky-zakon-v-konsolidovanem-zneni-ucinnem-od-1-9-2016>

VINTROVÁ, Alžběta. Co je unschooling? *Svoboda učení* [online]. Žitenice, 2017 [cit. 2020-11-13]. Dostupné z: <https://www.svobodauceni.cz/clanek/co-je-unschooling/>

Seznam použitých příloh

Příloha č.1 – otázky k rozhovoru

- 1) Uveďte prosím základní informace o dítěti a o Vás, jako rodičích.
- 2) Jaký byl důvod k rozhodnutí vzdělávat Vaše dítě doma?
- 3) V čem spatřujete výhody domácího vzdělávání? Proč?
- 4) V čem vidíte největší přínos pro Vás, jako rodiče?
- 5) V čem naopak spatřujete nevýhody domácího vzdělávání? Proč?
- 6) Myslíte si, že je DV vhodné pro každé dítě a pro každou rodinu?
- 7) Dodržíte pravidelný režim na DV, nebo řešíte vše dle situace, která nastane v ten den?
- 8) Zjistila jste během DV, že má Vaše dítě na něco talent, o kterém jste dříve nevěděla? Jak se to projevilo?
- 9) Jak vnímá Vaše okolí skutečnost, že vzděláváte dítě doma? Staví se k tomu negativně/pozitivně?
- 10) Zde máte prostor uvést cokoliv, co ještě nebylo zmíněno.

Příloha č. 2. – rozhovor s rodinou č. 1

Rodina č. 1

1) **Uved'te prosím základní informace o dítěti a o Vás, jako rodičích.**

„Našemu dítěti je 6 let, jedná se o chlapce. Dále máme ještě 2 děti, které zatím nechodí do mateřské školy. Mně, jakožto matce je 34 let, otcí děti 45 let. Jsme úplná rodina. Můj manžel pracuje u ČEZ Energioservis, já jsem na mateřské dovolené. Nikdo z nás nemá pedagogické vzdělání, náš syn nikdy nechodil na základní školu, od 1. třídy, ve které se teď nachází se vzdělává doma.“

2) **Jaký byl důvod k rozhodnutí vzdělávat Vaše dítě doma?**

„Syn je velmi zvědavý a má o všem obrovský přehled a k tomu klade nespočet otázek. Také ani na chvíli neposedí, tudíž jsem se domnívala, že by v první třídě zakrněl, víc by mu to vzalo, než dalo. Navíc nerad dělá to, co musí, sám si jede to svoje. Když mu dáte vytištěný obrázek v sešitě, aby ho vymaloval, neudělá to, udělá si svůj vlastní sešit a do něj si namaluje svůj vlastní obrázek. Pro něj samotného je to super, ale v našem školním systému, pokud by nenarazil na nějakou výjimečnou učitelku, tak by určitě neuspěl. Neumí být ovečkou ve stádu a jít s ní. Je to osobnost a chce být svůj. Uvidíme, až se opravdu začneme ve vyšším ročníku učit, jak to půjde a kdy budu muset jít do práce.“

Položená doplňující otázka: **Pochybovala jste někdy o svém rozhodnutí?**

„Ano, byl na mě veden obrovský tlak okolí a blízké rodiny, že chci dělat něco jinak než ostatní.“

3) **V čem spatřujete výhody domácího vzdělávání? Proč?**

„Za největší výhodu považuji dostatek volného času, obzvlášť u prvňáčka, který umí písmenka, umí počítat, umí další obecné věci v prvouce. Můžeme více času věnovat například psaní a nezdržovat se tím, co už umíme. Hlavně se mi líbí to, že se můžeme učit to, na co má syn zrovna náladu, v září by syn ani náhodou psacím písmem nepsal, v lednu přišel sám, že by to chtěl umět, začali jsme psát a jedeme jako o závod.“

Položená doplňující otázka: **Pokud byste měla vybrat pouze jednu výhodu DV, která by to byla?** *„Asi individuální přístup k dítěti, který mám a to, že si vše můžeme zorganizovat sami, dle vlastních potřeb.“*

4) **V čem vidíte největší přínos pro Vás, jako rodiče?**

„Spousta volného času, který můžeme trávit jako rodina, jsme šťastní. Plánovali jsme cestovat, to se nám bohužel kvůli situace COVID-19 zkomplikovalo, ale za to jsme stihli spoustu obyčejných a krásných aktivit na zahradě a v lese.“

5) V čem naopak spatřujete nevýhody domácího vzdělávání? Proč?

„Domácí vzdělávání je obecně náročné na koordinaci domácnosti, máme tři malé děti, z toho jeden školák, kterému je potřeba se více věnovat.“

6) Myslíte si, že je DV vhodné pro každé dítě a pro každou rodinu?

„Rozhodně není, chce to obrovskou trpělivost a chtít se dětem věnovat a obětovat jim maximum. Děti a domácnost musí být zároveň koníčkem. Samozřejmě je jednodušší děti odvézt do školy, do družiny a večer si je vyzvednout. Spousta rodičů má své zájmy, své pohodlí. Teď se to během COVIDU hodně ukázalo, jaký je problém mít děti doma a věnovat se jim.“

7) Dodržujete pravidelný režim na DV, nebo řešíte vše dle situace, která nastane v ten den?

„Žádný speciální režim nedodržujeme. Na výuce se podílím pouze já, jakožto matka. Základní škola, pod kterou jsme zapsaní má spoustu materiálů na webu, které využíváme, jinak jedeme podle učebnic školy, u nás ve městě, kdyby náhodou musel jednou syn nastoupit do školy, aby to pro něho nebyl velký šok. Nejvíce se učíme formou hry venku nebo debatou za pochodu.“

Položená doplňující otázka: **„Připravujete se na výuku nějak specificky?“**

„Spíš, než konkrétně na výuku se připravuji na tematické dny jako jsou Vánoce, slunovrat, Velikonoce, významné dny. Příprava mi nezabere příliš času, čerpám i z facebookových stránek.“

Položená doplňující otázka: **Je nějaký předmět, na který se více zaměřujete a na který naopak neberete takový zřetel?** *„Zaměřujeme se na čtení a psaní, to je potřeba trénovat a máme tam mezery. Prvouku vypouštíme, jsou tam obecné věci, z běžného života, není tedy třeba sedět nad učebnicí.“*

8) Zjistila jste během DV, že má Vaše dítě na něco talent, o kterém jste dřív nevěděla? Jak se to projevilo?

„Nic se neprojevilo, akorát by ve škole rušil výuku a otravoval učitelku.“

9) Jak vnímá Vaše okolí skutečnost, že vzděláváte dítě doma? Staví se k tomu negativně/pozitivně?

„Začínají si zvykat. Hodně se vyptávají, jak to zvládáme a záleží na člověku, někdo vás obdivuje a uvědomuje si, co to obnáší, někteří nás odsoudí, aniž by o tom něco věděli.“

10) Zde máte prostor uvést cokoli, co ještě nebylo zmíněno.

„Jsem ráda, že vzdělávám své dítě doma, myslím si, že celé rodině to prospívá.“

Příloha č. 3 – rozhovor s rodinou č.2.

Rodina č. 2

1) Uveďte prosím základní informace o dítěti a o Vás, jako rodičích.

„Chlapec 7 let, jeho rodičům je 37 let, jsme s manželem stejně staří. Jsme úplná rodina. Manžel je projektant, já jsem vědkyně. Pedagogické vzdělání nemáme, náš syn je aktuálně ve druhé třídě.“

Položena doplňující otázka: Navštěvovalo Vaše dítě ZŠ či nikoliv? *„Ne, od první třídy se vzděláváme doma, nikdy do školy nechodil.“*

2) Jaký byl důvod k rozhodnutí vzdělávat Vaše dítě doma?

„Nikdy jsme o svém rozhodnutí nepochybovali, chtěli jsme, ať si o svém vzdělávání rozhoduje syn sám. Hlavním důvodem byla špatná zkušenost s předškolním vzděláváním v městské mateřské škole. Jednalo se o manipulaci, srovnávání dětí, lhaní učitelek rodičům i dětem, řešení šikany další šikanou, nenaslouchání dětem a časté křičení a nadávky směřované přímo dětem.“

3) V čem spatřujete výhody domácího vzdělávání? Proč?

„Tráví hodně času venku. Prevence respiračních chorob, posílení imunity.“

Položená doplňující otázka: **Můžete prosím více rozvést uvedené výhody DV?** *„Myslím, že to není potřeba dál rozvádět.“*

4) V čem vidíte největší přínos pro Vás, jako rodiče?

„Za své vzdělávání si více zodpovídá dítě, rodič toho nemusí tolik kontrolovat, není tolik úkolován školou. Nemusím syna nutit do povinností a do docházky proti jeho vůli a zhoršovat tím vztah s ním.“

5) V čem naopak spatřujete nevýhody domácího vzdělávání? Proč?

„Odpor a pochybnosti příbuzných, finanční zajištění rodiny a platby za kroužky, do kterých syn dochází. Jelikož máme více času, dochází do více kroužků. Dále bych uvedla menší možnost rodičů odpočinout si od svých dětí.“

Položena doplňující otázka: **Můžete prosím uvést, do jakých kroužků Vaše dítě dochází?** *„Vzdělávací skupinka v místě bydliště a skautský oddíl.“*

6) Myslíte si, že je DV vhodné pro každé dítě a pro každou rodinu?

„Pro všechny děti ano, pro všechny rodiny ne. Znáte to, to se uvádí stále dokola.“

7) Dodržujete pravidelný režim na DV, nebo řešíte vše dle situace, která nastane v ten den?

„Žádný režim nevedeme. Vzdělávání provádí především dítě, všichni ostatní jsou jeho učitelé včetně všech dětí ve vzdělávací skupince, i náhodná nebo domluvená setkání s lidmi jsou de facto výukou.“

Položena doplňující otázka: Ze kterých materiálů vyučujete, jaké používáte pomůcky a didaktické prostředky? „Všechno, například slabikář z roku 1955, matematiku na khanacademy.org, Čtyřlístek knihy, časopisy, články z technet.idnes.cz. Snažíme se využívat všechny metody a formy práce. Na výuku se nijak specificky nepřipravuji, přípravy si nedělám. Můj syn si sám určuje, co a kdy se chce učit.“

8) Zjistila jste během DV, že má Vaše dítě na něco talent, o kterém jste dříve nevěděla? Jak se to projevilo?

„Překvapilo mě, že mizí až extrémní introverze syna a jeho fixace na rodinu. Zvládne oslovit i úplně cizí lidi, být platným členem kolektivu ve vzdělávací skupince, navazovat skutečná přátelství. Rozvíjí fyzickou zdatnost, talent pro sporty. Baví ho běžky a bruslení. Dbá na své věci, kontroluje si je, hospodaří s nimi, neztrácí je. Rozvíjí samostatnost.“

9) Jak vnímá Vaše okolí skutečnost, že vzděláváte dítě doma? Staví se k tomu negativně/pozitivně?

„Kamarádi a známí to berou spíše s pochopením, nebo to neřeší. Prarodiče se k tomu staví skepticky, i když se snaží, stále mají o DV zkreslenou představu, nikdy zřejmě zcela nepochopí ani principy vzdělávání.“

10) Zde máte prostor uvést cokoli, co ještě nebylo zmíněno.

„Nic dalšího zmínit nepotřebuji.“

Příloha č. 4 – rozhovor s rodinou č. 3

Rodina č. 3

1) Uveďte prosím základní informace o dítěti a o Vás, jako rodičích.

„Máme 2 dcery na domácím vzdělávání, jedné je 7 let, druhé 8. Nikdy nenavštěvovaly základní školu, domácí vzdělávání u nás probíhá od první třídy. Mně je 30 let, manželovi 35, jsme úplná rodina. Pedagogické vzdělání nemáme ani jeden. Já jsem účetní, pracuji z domu, manžel je muzikant.“

2) Jaký byl důvod k rozhodnutí vzdělávat Vaše dítě doma?

„Můžeme si to dovolit, odjakživa jsem pracovala z domu, můžeme si tedy vše přizpůsobit dle toho, jak samy s dcerami chceme.“

3) V čem spatřujete výhody domácího vzdělávání? Proč?

„Společně prožitý čas, přizpůsobení výuky potřebám dítěte, možnost výuky v různých prostředích, jako například v přírodě, ve městě, na vesnici, v parcích v muzeích a galeriích. Máme možnost dojet z domova a učení je vždy při ruce. Přirozeně zapojujeme děti do domácích aktivit jako do vaření, úklidu a pomoci na zahradě. Hlavně se vyhneme ranním stresům při vstávání a odchodu do školy.“

4) V čem vidíte největší přínos pro Vás, jako rodiče?

„Společně strávený čas, vzpomínky, které zůstanou.“

Položena doplňující otázka: **Můžete být prosím konkrétnější?** *„Myslím, že víc k tomu říkat nechci.“*

5) V čem naopak spatřujete nevýhody domácího vzdělávání? Proč?

„Žádné nevýhody v domácím vzdělávání nespatřuji. My jako rodina jsme problémy neprožívali. Jen je potřeba brát domácí vzdělávání zodpovědně, abychom místo užitku na dítěti nenapáchali škody a dítě nemuselo něco dohánět naší chybou.“

6) Myslíte si, že je DV vhodné pro každé dítě a pro každou rodinu?

„Nemyslím si, že je DV vhodné pro každé dítě. Pokud rodič nemá autoritu u svého dítěte, pokud má rodič problém s důsledností a s plánováním, nemůže to fungovat.“

7) Dodržujete pravidelný režim na DV, nebo řešíte vše dle situace, která nastane v ten den?

„Většinou máme pravidelný režim. Ráno snídane, společné čtení Bible, výuka. Po obědě zájmové kroužky, mezi které patří housle a balet. Samozřejmě některé dny jsou přizpůsobené aktuálním situacím.“

Položena doplňující otázka: **Používáte nějaké speciální učební materiály? Kdo u Vás vede výuku?** „Používáme převážně materiály ze školy, a dále vše možné. Zapůjčené knihy, encyklopedie, hodně se snaží vyučovat v přírodě a vše převádět do praxe. Výuku řídím převážně já, manžel se zapojuje pouze do hudební výchovy a anglického jazyka, já, jakožto matka mám na starosti ostatní předměty.“

8) Zjistila jste během DV, že má Vaše dítě na něco talent, o kterém jste dřív nevěděla? Jak se to projevilo?

„Ano, obě moje dcery projevily zájem o výtvarnou výchovu. Přihlásila jsem je proto na další kroužek a doma se tuto činnosti snažíme rozvíjet.“

9) Jak vnímá Vaše okolí skutečnost, že vzděláváte dítě doma? Staví se k tomu negativně/pozitivně?

„Lidé kolem nás mají různé reakce. Ze začátku nás naši nejbližší považovali za nezodpovědné, že je to výstřelek. Jiní nám fandili. Každopádně nyní jsme přesvědčili sebe a své okolí, že to stále za to.“

10) Zde máte prostor uvést cokoli, co ještě nebylo zmíněno.

„Asi mě nic nenapadá, chcete se Vy na něco zeptat?“

Položena doplňující otázka: **Litujete svého rozhodnutí vzdělávat své dítě doma?** „Ne, nelituji.“

Příloha č. 5 – rozhovor s rodinou č. 4

Rodina č. 4

1) Uveďte prosím základní informace o dítěti a o Vás, jako rodičích.

„Moji dceři je aktuálně 11 let, domácí vzdělávání provozujeme od 3. třídy. První a druhou třídu moje dcera absolvovala na místní základní škole. Vlastníme rodinný penzion, tudíž se dceři mohu věnovat. Pedagogické vzdělání nemám já ani manžel.“

2) Jaký byl důvod k rozhodnutí vzdělávat Vaše dítě doma?

„Dcera má dysgrafii, dyslexii a dyskalkulii, pak má poruchu pozornosti, ADHD, lehce vývojovou dysfázii. Výuka ve škole tak, jak je nastavená frontálně a v počtu 30 žáků se dvěma asistentkami, není vyhovující.“

3) V čem spatřujete výhody domácího vzdělávání? Proč?

„Největší výhoda je to, že jsme jedna na jednu, takže se dceři mohu maximálně věnovat. Zním ji nejvíc, takže si můžeme udělat přestávku kdykoliv, kdy potřebujeme. Je to zejména ve chvílích, kdy ztrácí pozornost. Nejsme závislé na přestávkách, jako když jsou dané ve škole. Tempo, individuální přístup, klid na učení bez známkování. Ovšem když dcera známkovat chce, tak známkujeme, když nechce, tak neznámkujeme. Práce s chybou byla špatně nastavená.“

4) V čem vidíte největší přínos pro Vás, jako rodiče?

„Jak jsem již zmínila, zejména individuální přístup a to, že se jí můžu maximálně věnovat po celý den.“

5) V čem naopak spatřujete nevýhody domácího vzdělávání? Proč?

„Nevýhoda je to, že je bez kolektivu. Moje dcera je velmi společenská. Máme výhodu v tom, že máme s manželem velký sportovní oddíl, tudíž od narození se s ostatními sžívá, socializace jako taková jí nechybí. Jelikož navštěvovala první a druhou třídu, tak si stihla utvořit kamarády. Tudíž má kamarády jak v tom sportovním oddíle, tak i ve škole, za což jsem ráda.“

Položena doplňující otázka: **Kdybyste měla vybrat jednu nevýhodu DV, která by to byla?** *„Že moje dcera nemá možnost pravidelné socializace.“*

6) Myslíte si, že je DV vhodné pro každé dítě a pro každou rodinu?

„Pro každou rodinu není domácí vzdělávání vhodné. Rodiče musí mít zejména čas, pokud má rodič práci, která mu to neumožňuje, tak to nejde skloubit. Pokud rodiče mohou a umožňuje jim to práce a finanční možnosti, je to

ideální. Nejvíce vhodné je domácí vzdělávání pro děti s autismem, s Aspergerovým syndromem a tak. I když dítě potřebuje více času, má poruchu pozornosti apod., tak pro tyto děti je domácí vzdělávání zcela ideální. Není to jen o tom se s tím dítětem dopoledne učit a pak je nechat, ať se zabaví samy, ale je to o té každodenní pozornosti a spolupráci.“

7) Dodržujete pravidelný režim na DV, nebo řešíte vše dle situace, která nastane v ten den?

„Moje dcera má špatnou paměť a matematická představivost je horší, tudíž se teď snažíme hodně věnovat matematice. Na druhou stranu se snažím přecházet k tomu, v čem je dobrá. Matematiku dělat musí, snažím se jí to všechno ukázat v praxi. Když si půjde koupit zmrzlinu a nebude vědět, kolik peněz jí vrátí, tak je to špatně. Snažím se hodně opírat o reálné věci. Dále hodně stavíme vyučování na jazyku, konkrétně na anglickém. Český jazyk jí jde, tam je to v pohodě. To hlavní na domácím vzdělávání je to, hledat silné stránky toho dítěte, jedině tak ho to totiž bude bavit. Na výuce se podílím pouze já, jakožto matka, nějaký speciální režim nedodržíme. Snažíme se být pečlivé a dělat si takovou tu domácí pohodu během učení. Výuku se ovšem ve většině případů snažím směřovat na dopolední hodiny.“

8) Zjistila jste během DV, že má Vaše dítě na něco talent, o kterém jste dřív nevěděla? Jak se to projevilo?

„U dcery se snažím rozvíjet fotografickou paměť, jinak jsem na nic nového nepřišla. Maximálně na to, že je v psychické pohodě, ve které při docházení do školy nebyla.“

9) Jak vnímá Vaše okolí skutečnost, že vzděláváte dítě doma? Staví se k tomu negativně/pozitivně?

„Bylo to moje vlastní rozhodnutí. Ze začátku na mě moje blízká rodina pohlížela negativně, ale postupem času zjistili, že to bylo pro dobro dcery. Nastavila jsem takový režim, který vyhovuje nám oběma. Dcera není nervózní ze školy, že jí něco nejde, na výuku se těší, je spokojená, a to je to hlavní.“

10) Zde máte prostor uvést cokoli, co ještě nebylo zmíněno.

„Během dne, kdy jsem s dítětem 24 hodin denně je potřeba si najít čas pro sebe. Dítě potřebuje čas pro sebe a já jako matka taky. To je takový kámen úrazu, DV je sice skvělé, je to super, ale je to náročné a člověk musí někdy

odpočívát. Snažím se, aby šla za kamarády, aby dělala věci beze mě, abych jí pořád nestála za zadkem. Aby zkrátka nevznikla ponorka.“

Příloha č. 6 – dotazník

Přednosti a nedostatky domácího vzdělávání z pohledu rodičů

1 Věk matky dítěte

Nápověda k otázce: *Vyberte jednu odpověď*

- 18 - 25 let   25 - 30 let   30 a více let

2 Věk Vašeho dítěte či dětí, které je, či bylo na domácím vzdělávání.

3 Jak dlouho své dítě/děti vzděláváte doma?

4 Je Vaše rodina úplná? (matka, otec, dítě)

Nápověda k otázce: *Vyberte jednu odpověď*

- ANO   NE

5 Jaká je nejvyšší dosažená úroveň Vašeho vzdělání?

Nápověda k otázce: *Vyberte jednu odpověď*

- Základní   Středoškolské bez maturity   Středoškolské s maturitou   Vysokoškolské

6 Máte pedagogické vzdělání?

Nápověda k otázce: *Vyberte jednu odpověď*

- ANO   NE

7 Pro jaké děti je domácí vzdělávání vhodné? Svou odpověď prosím zdůvodněte.

8 Uveďte důvody, které Vás vedly k rozhodnutí pro domácí vzdělávání.

9 Myslíte si, že je DV vhodné pro každou rodinu?

Nápověda k otázce: *Vyberte jednu odpověď*

ANO NE

10 V čem vidíte největší přínos domácího vzdělávání pro své dítě/děti?

11 Z nabízených možností zaškrtněte maximálně 5 výhod, které Vám domácí vzdělávání přináší.

Nápověda k otázce: *Vyberte jednu, maximálně 5 možností.*

☐ individuální přístup k dítěti	☐ prohlubování vztahu s dítětem	☐ vlastní organizace výuky	☐ využití vlastních forem a metod práce během výuky
☐ učení se v jiném prostředí - příroda, muzea, galerie, apod.	☐ lepší organizace času během dne	☐ klidné prostředí pro dítě bez stresu	☐ dostatek času pro rozvíjení zájmu dítěte
☐ více času stráveného venku - prevence respiračních chorob	☐ domácí vzdělávání v souladu se zaměstnáním rodičů	☐ žádné známkování	

12 Z nabízených možností zaškrtněte maximálně 3 nevýhody, které v domácím vzdělávání spatřujete.

Nápověda k otázce: *Vyberte jednu, maximálně 3 možnosti.*

☐ žádné nevýhody v domácím vzdělávání nespátřuji	☐ dítě nemá možnost dostatečné socializace	☐ problém s určováním rolí - jsem zároveň rodič a učitel	☐ finanční náročnost
☐ skloubení domácího vzdělávání se zaměstnáním rodičů	☐ nesamostatnost dítěte	☐ časová náročnost	

13 Uvedte další výhody či nevýhody, které spatřujete v domácím vzdělávání, pokud již nebyly specifikované v předchozích dvou otázkách.

14 Objevil se u Vašeho dítěte/dětí během domácího vzdělávání předpoklad k určitým činnostem, o kterých jste předtím nevěděli? (Nadání v matematice, zájem o kresbu, zájem o sportovní činnost, apod.). Uvedte prosím příklad.

15 Myslíte si, že Vaše rozhodnutí ohledně domácího vzdělávání bylo správné?

Nápověda k otázce: *Vyberte jednu odpověď*

- ANO NE

16 Mělo Vaše blízké okolí a rodina stejný názor na domácí vzdělávání jako vy, jakožto rodiče?

Nápověda k otázce: *Vyberte jednu odpověď*

- ANO NE

17 Setkali jste se někdy se situací, že by Vaše dítě domácí vzdělávání odmítalo?

Nápověda k otázce: *Vyberte jednu odpověď*

ANO NE

18 Pokud jste u předchozí otázky odpověděli "ANO", svou odpověď prosím zdůvodněte.

19 Jak jste spokojeni se spoluprací a komunikací na Vaší kmenové škole? Jak tato spolupráce probíhá? Svou odpověď prosím zdůvodněte.

20 Jaké výukové metody během domácího vzdělávání využíváte? (např. projekt, didaktická hra, pantomima, řešení problémů apod.). Svou odpověď prosím zdůvodněte.